

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

bakalářské kombinované studium
2009 – 2012

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Soňa Bažantová

Význam výchovy a vzdelávania v prevencii pred páchaním
trestnej činnosti mládeže

Praha 2012

Vedoucí bakalářské práce: Doc. JUDr. Jozef Kudla, PhD.

JAN AMOS KOMENSKÝ UNIVERSITY PRAGUE

Bachelor Combined Studies
2009 - 2012

BACHELOR THESIS

Soňa Bažantová

The importance of influence and education in the prevention
against youth crime commit

Prague 2012

**The Bachelor Thesis Work Supervisor: Doc. JUDr. Jozef
Kudla, PhD.**

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne 14.03.2012

Jméno autorky:

Anotace

Táto bakalárska práca sa zaoberá najmä vplyvom výchovy na mladých ľudí. V práci je tiež venovaná pozornosť rodine, trestnej činnosti páchanej mladistvými, ale aj problematike výchovy. Teoretická časť má tri hlavné kapitoly – trestná činnosť páchaná mládežou, prevencia a význam výchovy a vzdelávania v prevencii pred páchaním trestnej činnosti. V praktickej časti sú na základe anonymného dotazníka spracované výsledky, ktoré podávajú pohľad na správanie sa dnešnej mládeže. Cieľom výskumu bolo zistiť, či má výchova nejaký vplyv na páchanie trestnej činnosti.

Klíčové pojmy

droga, mládež, mladistvý páchatel', návykové látky, omamné látky, prevencia kriminality, páchatel', trestná zodpovednosť mladistvého, trestný čin, výchova, vzdelávanie, závislosť

Annotation

This bachelor work is mainly about influence of upbringing of youngsters. In the work is also mentioned the influence of family, the adolescent criminal activity and problems of upbringing. The theoretical section have tree main parts – the adolescent criminal activity, the recency and meaning of education in behave of prevention of criminal activities. In the practical section you will found the results of anonymity questionnaire. There is the overview of behaving of todays adolescence. The focus was mainly on proof educational influence on criminal activity.

Key words

drug, youth, youthful offender, addictive substances, drugs, crime prevention, offender, criminal liability of juveniles, crime act, education, dependence

OBSAH

ÚVOD.....	8
1. VYMEDZENIE ZÁKLADNÝCH POJMOV.....	10
2. TRESTNÁ ČINNOSŤ PÁCHANÁ MLÁDEŽOU.....	12
2.1 Vplyv prostredia na kriminalitu.....	12
2.1.1 Makroprostredie.....	13
2.1.2 Mikroprostredie.....	13
2.2 Faktory ovplyvňujúce kriminalitu mladistvých.....	15
2.3 Majetková kriminalita.....	16
2.3.1 Krádeže.....	16
2.3.2 Poškodzovanie cudzej veci – vandalizmus.....	16
2.4 Násilná kriminalita.....	17
2.4.1 Lúpež.....	17
2.4.2 Šikanovanie.....	18
2.5 Drogová kriminalita.....	19
2.5.1 Alkohol.....	19
2.5.2 Drogy.....	20
3. PREVENCIA.....	22
3.1 Rodina.....	22
3.2 Výchova.....	25
3.2.1 Štýly rodičovskej výchovy.....	26
3.2.2 Sebavýchova.....	27
3.2.3 Osobnosť.....	28
3.2.4 Mravná výchova.....	28
3.4. Vzdelávanie.....	29
3.4.1 Voľný čas, záujem.....	31
3.5 Prevencia kriminality.....	32
3.5.1 Aktuálne realizované projekty prevencie kriminality Ministerstvom vnútra SR.....	33
4. VÝZNAM VÝCHOVY A VZDELÁVANIA V PREVENCII PRED PÁCHANÍM TRESTNEJ ČINNOSTI.....	35

5. PRIESKUM.....	40
5.1 Úloha prieskumu.....	40
5.2 Formulácia hypotéz.....	41
5.3 Charakteristika výskumnej vzorky.....	41
5.4 Zber empirických údajov.....	42
6. INTERPRETÁCIA VÝSLEDKOV VÝSKUMU.....	43
7. ZOVŠEOBECNENIE VÝSLEDKOV.....	56
8. ZÁVER.....	58
ZOZNAM POUŽITEJ SLOVENSKEJ LITERATÚRY A PRAMEŇOV.....	59
ZOZNAM POUŽITEJ ZAHRANIČNEJ LITERATÚRY A PRAMEŇOV.....	60
ZOZNAM INTERNETOVÝCH ZDROJOV.....	60
ZOZNAM PRÍLOH	
Príloha A – dotazník.....	61

ÚVOD

Človek sa narodí na tento svet ako bytosť jedinečná, vybavená tajomstvom potenciálu, nadania, spôsobilostí, ale i nedostatkov. Tie sú súčasťou osobnosti, ktorá v procese socializácie, výchovy a vzdelávania nadobúda špecifické črty. Výchova človeka je jednou z najdôležitejších spoločenských úloh a tento náročný proces vyžaduje mimoriadnu dávku trpezlivosti, pochopenia a lásky najmä zo strany rodičov, ale aj učiteľov a vychovávateľov, ktorí sa podieľajú na formovaní mladého človeka. Výchova je cieľavedome organizovaný proces, v ktorom sa vedome a zámerne sleduje nielen to, aby si vychovávaní osvojili isté poznatky, vedomosti a zručnosti, ale aby sa u nich v procese výchovy rozvíjali aj isté schopnosti a dobré návyky, vlastnosti a city. Rodina svojim dlhodobým, celoživotným ovplyvňovaním svojich príslušníkov je najvýznamnejší činiteľ formovania človeka. Štát by svojou sociálnou politikou mal vytvárať priaznivé spoločenské podmienky, najmä v oblasti ekonomickej, kultúrnej, sociálnej, v oblasti zamestnanosti a snažil sa odstraňovať sociálnopatologické javy, ako chudoba, alkoholizmus, bezdomovci, záškoláctvo, a to pôsobením školy, rodiny, sociálnych služieb a iných inštitúcií.

Etapa mladosti je veľmi dynamický úsek vývoja a je obdobím úniku spod detailnej rodičovskej kontroly, obdobie dokazovania si vlastnej nezávislosti. Kriminalita detí a mládeže je stále aktuálnou problematikou, ktorá zasahuje do všetkých oblastí života spoločnosti. Pri riešení trestnej činnosti detí a mladistvých je potrebné v čo najväčšej miere eliminovať faktory, ktoré vedú k narúšaniu mravného vývoja a rozvoja osobnosti. V dnešnej pretechnizovanej dobe, prehlbujúcej sa sociálnej diferenciácii, konzumnom štýle života, ekonomických a politických zmien a často i nevšímavosti rodiny je správanie mladých ľudí výrazne odlišnejšie, ako to bolo napríklad pred pätnástimi rokmi.

Dobre fungujúcu rodinu, poskytnutie domova, vstúpanie morálnych hodnôt, citové zázemie a pocit bezpečia by malo zažiť každé dieťa. Vekom sa tieto potreby nemenia, mení sa iba rebríček hodnôt, aké v živote človek vyznáva a akými sa riadi. Mladí ľudia sa začínajú osamostatňovať, nie hneď ekonomicky, ale začínajú samostatne reagovať na rozličné situácie.

Cieľom bakalárskej práce je analýza významu výchovy a vzdelávania v prevencii pred páchaním trestnej činnosti mládeže. Postavenie rodiny v procese výchovy je nepopierateľne najdôležitejšie. Vo výchove obidvoch pohlaví sú rovnako potrebné láska aj neha, citlivosť matky, tvrdá ruka a racionálnosť otca. V teoretickej časti sme sa venovali problematike trestnej činnosti mládeže, prevencii a významu výchovy a vzdelávania.

V prieskumnej časti uvádzame úlohu prieskumu, charakterizujeme výskumnú vzorku. Empirický výskum je zameraný na analýzu významu výchovy a vzdelávania. Pri zbere empirických údajov sme použili dotazníkovú metódu.

1. VYMEDZENIE ZÁKLADNÝH POJMOV

Pod pojmom **mládeže** rozumieme nepľnoletú trestne zodpovednú osobu.

Trestný čin je protiprávny čin, ktorého znaky sú uvedené v Trestnom zákone.

Výchova je zámerné, cieľavedomé a všestranné pôsobenie za účelom utvárania telesných či duševných vlastností jedinca, spravidla v súlade so zameraním a tradíciami danej spoločnosti.

Vzdelávanie je chápané ako proces osvojovania vedomostí, schopností a návykov prevažne v racionálnej rovine. Môžeme ho však definovať aj ako proces všestrannej humanizácie a kultivácie človeka zahrňujúce procesy ako socializácia, enkulturalizácia a personalizácia.

Páchateľom trestného činu je osoba, ktorá svojím konaním naplnila všetky znaky trestného činu, ako aj spolupáchateľ a účastník. Páchateľom je fyzická osoba, ktorá v čase spáchania trestného činu dovŕšila štrnásť rok veku a je príčetná.

Trestná zodpovednosť mladistvého je súhrn podmienok, pri splnení ktorých je páchateľ trestného činu povinný strpieť sankcie ustanovené Trestným zákonom. Mladistvý je trestne zodpovedný, ak v čase páchania trestného činu dovŕšil štrnásť rokov svojho veku a pri trestnom čine sexuálneho zneužívania dovŕšil pätnásť rokov svojho veku.

Mladistvým páchatel'om je osoba, ktorá v čase spáchania trestného činu dovŕšila štrnásť rok veku a neprekročila osemnásť rok svojho veku. Pre trestný čin sexuálneho zneužívania je mladistvým páchatel'om, ak v čase spáchania činu dovŕšil pätnásť rok veku. Osoba blízku veku mladistvých sa podľa Trestného zákona rozumie osoba, ktorá dovŕšila 18. rok svojho veku a neprekročila 21 rokov svojho veku.

Prevenia kriminality predstavuje vedecky zdôvodnené, zámerné, cieľavedomé, plánovité a koordinované pôsobenie na príčiny a podmienky kriminality s cieľom odstrániť ich alebo ich vhodným výberom foriem a metód pôsobenia aspoň z časti eliminovať, prípadne ich negatívne prejavy obmedziť a súčasne podporovať vytvárania antikriminogénnych podmienok.

Omamné látky sú látky vyvolávajúce návyk a psychickú a fyzickú závislosť ľudí charakterizovanú zmenami správania sa so závažnými zdravotnými a psychosociálnymi následkami.

Návykovou látkou sa rozumie alkohol, omamné látky, psychotropné látky a ostatné látky spôsobilé nepriaznivo ovplyvniť psychiku človeka alebo jeho ovládacie alebo rozpoznávacie schopnosti alebo sociálne správanie.

Podľa vyjadrenia Svetovej zdravotníckej organizácie z roku 1969 sa za **drogu** považuje akákoľvek látka, ktorá po vstupe do živého organizmu je schopná pozmeniť jednu alebo viac jeho funkcií, pôsobí priamo alebo nepriamo na centrálny nervový systém a môže mať priznané postavenie lieku.

Závislosť je stav periodicky sa opakujúcej alebo chronickej intoxikácie jedinca, pričom je tento stav vyvolávaný opakovaným užitím drogy a škodí jednotlivcovi a celej spoločnosti.

2. TRESTNÁ ČINNOSŤ PÁCHANÁ MLÁDEŽOU

Kriminalita mládeže je stále viac aktuálnou problematikou, ktorá zasahuje do života celej našej spoločnosti. Stále viac sa objavujú socio-patologické javy medzi deťmi a mládežou. Príčin je iste mnoho, medzi najvýznamnejšie patria negatívne javy v rodine, škole, prehlbovanie sociálnej diferenciácie, narastá brutalita a agresivita konania, tiež závažnosť páchaných trestných činov, je stále ľahšie dostať sa k rôznym drogám.

Jiřina Taxová vo svojej knihe popísala päť skupín mladistvých delikventov:

- mladiství s predpokladmi normálneho psychologického vývoja, poruchy správania vyvolali záporné vplyvy sociálneho prostredia, zlá a nedostatočná výchova, prípadne oba tieto faktory,
- mladiství, ktorých trestná činnosť je vyvolaná zväčša pubertálnou a adolescentnou nevyrovnanosťou a vývojovými disproporciami,
- mladiství, u ktorých sa výrazne prejavujú poruchy rozumových schopností a lebo oneskoreného rozumového vývoja,
- mladiství so psychosomatickými črtami osobnosti, neurotickými dispozíciami, organickými poruchami centrálnej nervovej sústavy rôzneho pôvodu,
- mladiství, na vzniku trestnej činnosti ktorých sa podieľal alkoholizmus, prípadne toxikománia.¹

2.1 Vplyv prostredia na kriminalitu

Na kriminálnu činnosť mládeže má vplyv i prostredie, v ktorom sa pohybuje.

V rámci pojmu prostredie rozlišujeme:

- *makroprostredie – t.j. od jednotlivca nezávislé, v širšom zmysle ponímané prostredie, s ktorým sa jednotlivec dostáva do priameho kontaktu len zriedkavo,*
- *mikroprostredie – t.j. miesto konkrétnych spoločenských vzťahov, ktoré môže byť dané alebo jednotlivcom dobrovoľne vybrané, bez právnej regulácie alebo*

---

¹ Taxová, J.: Pedagogicko-psychologické zvláštnosti dospievania, str. 47

právne regulované, s charakterom trvalého alebo prechodné spojenia.²

2.1.1 Makroprostredie

Za faktory stimulujúce zločinnosť možno na základe kriminologických výskumov považovať najmä nepriaznivú sociálnu situáciu, absenciu odbornej vzdelanosti, nekompletnú, resp. neukončenú školskú dochádzku, zlé bytové a pracovné pomery, alkoholizmus, ako aj nepriaznivé výchovné prostredie, ktoré neuznáva spoločenské normy danej spoločnosti.³

2.1.2 Mikroprostredie

Podľa Madliaka a kol. sú prvkami mikroprostredia najmä prvotné (primárne) spoločenské skupiny a druhotné (sekundárne) spoločenské skupiny.

- 1. prvotné (primárne) skupiny** – sú najjednoduchšou formou spoločenstva v spoločnosti; vznikajú spontánne, pričom sú charakteristické malou členskou základňou, významnou úlohou citových činiteľov medzi členmi skupiny. Pre každého člena skupiny je dôležitý a prirodzený vzájomný osobný kontakt.
- 2. druhotné (sekundárne) skupiny** – sú charakteristické tým, že vznikajú cieľavedome, umelým spôsobom. Tieto skupiny majú väčší počet členov, nie sú charakteristické osobným kontaktom medzi členmi skupiny a vyznačujú sa racionálnou deľbou práce medzi jednotlivými členmi skupiny.

Uvedené skupiny majú veľký význam pri formovaní osobnosti jednotlivca a správania, keďže regulujú spoločenské správanie človeka svojím hodnotovým systémom, normami, zvykmi, obyčajami a sankčným mechanizmom.²

---

² Madliak J., Mesároš M. a kol., Prevenencia kriminality, str. 52

³ Madliak J., Baňacký, M., Čverko, T.: Kriminológia s. 108-110

2.2 Faktory ovplyvňujúce kriminalitu mladistvých

Kriminogénne faktory, označujeme nimi tie faktory, ktoré vyvolávajú, podporujú a umožňujú páchanie trestnej činnosti, najčastejšie delíme na:

- a) vnútorné (endogénne) faktory – biologicko-psychologické danosti jedinca (poruchy intelektu, emocionálne faktory, zdravotné poruchy, psychické poruchy, vlastnosti osobnosti, vývinové zvláštnosti v období dospievania);
- b) vonkajšie (exogénne) faktory – prostredie, ktoré je zdrojom formovania človeka, vytvárania hodnôt, ale aj negatívnych prvkov (rodina, škola, voľný čas, rovesnícka skupina, spoločnosť, masovokomunikačné prostriedky).

Okrajovo sa dotkneme každého z vonkajších faktorov tak, ako ich rozdeľujú Madliak a Mesároš, teda tých, ktoré sú podľa nášho názoru ovplyvniteľné.

Rodina je najvýznamnejším prostriedkom výchovy. Rodičia sú považovaní za prvých a hlavných vychovávateľov svojich detí. Cieľom je vychovať z dieťaťa mravného a charakterného človeka, ktorý obstojí v rodinnom i spoločenskom živote. Za kriminogénne faktory v rodine považuje predovšetkým:

- celkové oslabenie výchovného vplyvu rodiny,
- rozvrátené rodinné vzťahy,
- závislosť rodičov na alkohole a iných drogách,
- kriminalita členov rodiny,
- neprimeraná výchova mladistvého,
- nedostatočná starostlivosť a záujem o výchovu mladistvého,
- pobyt dieťaťa v detskom domove.

V škole trávajú mladí ľudia po rodine asi najviac času. Tu sa stretávame tiež s faktormi, ktoré ovplyvňujú správanie sa mládeže, a sú to najmä:

- nevhodné správanie žiakov voči učiteľom a opačne,
- arogantný prístup žiakov voči učiteľom a opačne,
- nedostatočná spolupráca rodičov žiakov so školou,
- nedostatočná kontrolná a pedagogická činnosť školy,

- nepravidelná školská dochádzka,
- šikanovanie
- zlý prospech žiakov.

Ak voľný čas mladých ľudí nie je vyplnený zmysluplnou činnosťou, vytvára sa priestor pre rôznu protispoločenskú alebo trestnú činnosť. Ako negatívne faktory voľného času pôsobia:

- pasívne trávenie voľného času a nuda,
- nedostatok iniciatívy, samostatnosti a fantázie pri trávení voľného času,
- nezáujem o vzdelávanie, aktívne poznávanie, umenie,
- systematické návštevy reštaurácií, barov, diskoték a nočných podnikov,
- užívanie alkoholu a iných návykových látok.

Ľudia sa vždy združovali do skupín, aby uspokojili svoju potrebu po sociálnom styku. Ak nemá mladistvý vhodné rodinné zázemie, významný vplyv v jeho socializácii má rovesnícka skupina. Nie každá skupina trávi čas zmysluplne a zákonne. Poznáme skupiny charakteristické pozitívnym a negatívnym zameraním činnosti. Za dominantné kriminogénne faktory v súvislosti s rovesníckou skupinou sa považujú:

- silný vodca partie,
- anonymný charakter partie,
- agresívny spôsob presadzovania svojich názorov,
- sugestívne preberanie názorov partie jej členmi (predovšetkým jej vodcu),
- potláčanie vlastných názorov členov partie (najmä v extrémistických zoskupeniach),
- snaha zviditeľniť sa a získať rešpekt ostatných členov partie.

Spoločnosť možno charakterizovať ako množinu mechanických, biologických, sociálnych a psychosociálnych prvkov, ktorých fungovanie a vývoj sa prejavuje vo forme vzájomných funkcionálnych väzieb, vzťahov a interakcií. Za najvýznamnejšie príčiny vzniku kriminality v spoločnosti možno považovať:

- vysokú koncentráciu obyvateľstva a s ňou spojenú anonymitu vo veľkomestách,
- častú migráciu,

- slabú sociálnu kontrolu nežiaduceho správania,
- ľahostajnosť a nevšímavosť voči ostatným ľuďom a podobne.

Masmédiá ovplyvňujú myslenie a postoje ľudí. Média mnohokrát pôsobia aj negatívne, pričom z pohľadu kriminológie za najzávažnejšie možno považovať:

- agresívne formy reklamy,
- propagácia násilia v akčných filmoch,
- tvrdé formy pornografie.²

2.3 Majetková kriminalita

Najčastejšou trestnou činnosťou mladistvých je majetková trestná činnosť.

2.3.1 Krádež

V roku 2011 na Okresnom súde v Trenčíne bolo odsúdených 27 mladistvých, z toho za krádež 18 mladistvých, polovica spáchala tento trestný čin spolupáchateľstvom. Páchateľmi majetkovej trestnej kriminality boli prevažne osoby s nižším vzdelaním, pochádzajúce zo sociálne slabšieho prostredia, z neúplných rodín.

2.3.2 Poškodzovanie cudzej veci - vandalizmus

S vandalizmom sa stretávame každý deň. Či je to už vo forme svojvoľného poškodzovania a ničenia verejného, tak i súkromného majetku, zväčša kvôli vlastnému potešeniu a sebarealizácii, bez jasného motívu. Predmetom ničenia sú verejne dostupné predmety, parky, telefónne automaty, opustené budovy. Nemôžeme vynechať počmárané steny tak mimo mestských centier, ako aj priamo v nich.

S touto formou agresie sa stretávame u ľudí, ktorí žijú v presvedčení, že ich spoločnosť odmieta, s vypestovaným komplexom bezmocnosti, ale na druhej strane

---

² Madliak J., Mesároš M. a kol., Prevencia kriminality, str. 156-159

dávajú najavo, že nie sú celkom bezmocní a ich deštruktívna nenávisť sa ako agresívne správanie obracia najmä k symbolom uznávaných spoločenských hodnôt, bohatstvu a pod.⁴

2.4 Násilná kriminalita

Násilná trestná činnosť je teda taká trestná činnosť, ktorej významnou charakteristikou je fyzické poškodenie alebo usmrtenie konkrétnej osoby (osôb), prípadne prítomnosť zámeru taký následok spôsobiť.²

Za násilie považujeme neoprávnené použitie sily alebo moci proti niekomu alebo niečomu. S násilnou kriminalitou nepochybne súvisí pojem agresia, agresivita. *Agresívne je také správanie, pre ktoré je charakteristické násilie, útočnosť, deštrukcia, zámerné ubližovanie a poškodzovanie. Je to fyzická, verbálna alebo hanlivá útočnosť, často sprevádzaná deštrukčnými činmi a výpadmi.⁴*

2.4.1 Lúpež

Trestný čin lúpeže spočíva v použití násilia alebo hrozby násilia ako prostriedku na prekonanie kladeného alebo očakávaného odporu poškodeného. *Medzi páchatelmi trestného činu lúpeže jednoznačne prevládajú mladšie vekové skupiny. Alarmujúci je neustále sa znižujúci vek páchatel'ov, ktorý čoraz častejšie neprekročí ani hranicu trestnej zodpovednosti. Klasický páchatel' lúpeží sa vyznačuje podpriemerným vzdelaním a podpriemernou mentálnou úrovňou, pochádza z nižších sociálnych vrstiev a z nevhodného rodinného prostredia. Často sa u neho prejavujú sklony k vyhýbaniu sa práci a sklony k alkoholu, ale samotné lúpeže sú málo kedy páchané pod vplyvom alkoholu, skôr bývajú motivované potrebou získať takýmto spôsobom prostriedky na alkohol.²*

---

4 Boroš, J.: Základy sociálnej psychológie, str. 160, 155

2 Madliak J., Mesároš M. a kol., Prevencia kriminality, str. 114, 123

Nie vždy však násilná kriminalita je výsledkom agresivity. Stretli sme sa aj s „nezištným“ dôvodom spáchania lúpeže. Mladý muž videl jediné východisko ako pomôcť matke so splácaním otcových dlhov tým, že vylúpil banku.

Vo všeobecnosti existujú dva dôležité faktory na príčiny násillia, a to vplyv rodiny a vplyv noriem správania platných v spoločnosti.

2.4.2 Šikanovanie

Šikanovanie nie je síce trestným činom, avšak v prípade, ak by bola medzi blízkymi osobami alebo voči osobe, ktorá je v starostlivosti alebo výchove toho, kto šikanuje, dalo by sa takéto konanie kvalifikovať ako zločin týrania blízkej osoby alebo zverenej osoby podľa § 208 Trestného zákona. Takéto konanie však nebudeme pripisovať mladistvým. V poslednej dobe je šikanovanie veľmi rozšírené už na základnej škole. Obetou sa môže stať v podstate každé dieťa. Začína na prvý pohľad nevinné a ak sa hneď na začiatku nezasiahne, môže naberať na intenzite. O šikanovaní hovoríme vtedy, ak je dieťa vystavené vyhrážaniu, zastrášaniam, urážaniu, ovládaniu, zosmiešňovaniu, nadávaniu, ústnemu alebo citovému vydieraniu, bitiu, kopaniu, je vylúčené z kolektívu a iné. Šikanovanie je systematické zneužívanie moci. K agresorovi sa zväčša pridajú ostatní, ktorí týmto upevňujú jeho moc a šikanovanie sa stáva už pre všetky deti v okolí obete normálne. Agresorom môže byť *telesne veľmi zdatné a silné dieťa s vysokou inteligenciou, ktorá mu pomáha vymýšľať rafinované formy násillia. Často je však takéto správanie posilnené rodinnou výchovou, kde je dieťa citovo a fyzicky ponižované a týrané.*⁵ Obet toto konanie dlhší čas trpí, má strach povedať pedagógovi alebo rodičom o správaní sa spolužiakov v škole. Stáva sa pasívnym, tichým, nesústredeným, často sám začína agresívne reagovať na rôzne podnety. U obetí šikanovania sa často jedná o jedincov, ktorí sa nejako líšia od svojho okolia, napríklad vierovyznaním, národnosťou, sociálnym postavením, nadaním alebo fyzickým vzhľadom, niečím, čo vyvoláva u osôb v bezprostrednom okolí nenávisť, resp. závisť. V najhorších prípadoch môže šikanovanie viesť až k samovražde obete. Nielen chlapci,

---

5 Dostupné na internete: <http://rmi.sk>, dňa 20.05.2011

ale aj dievčatá sa dopúšťajú šikanovania, ale skôr formou skrytou, ako je vylúčenie dievčaťa z kolektívu, ignorovanie.

Jednou z možností prevencie šikanovania v základných školách je realizovať pod vedením vyškolených odborníkov krátkodobé alebo dlhodobé preventívne programy proti násiliu zamerané na získanie informácií o šikanovaní a na osvojenie si sociálnych zručností, ktoré by šikanovaniu v školách zabránili. V rámci univerzálnej prevencie, ktorá smeruje k celej populácii detí i mládeže, cieľom ktorej je poskytnúť informácie a rozvíjať sociálne zručnosti, spôsobilosti, ktoré pomôžu redukovať pravdepodobnosť negatívneho vývoja, realizujem krátkodobý preventívny program „Čo je šikanovanie? Ako sa môžeš brániť, čo môžeš urobiť“⁶

2.5 Drogová kriminalita

Pomer alkoholu a drog na trestnej činnosti je 95% ku 5%.

2.5.1 Alkohol

Legálnou látkou je alkohol, ktorý je spoločensky tolerovaný a niekedy aj podporovaný. Požívanie alkoholických nápojov osobami mladšími nie je v súvislosti k jeho osobou trestným činom. Trestného činu sa dopúšťa ten, kto *sústavne podáva alebo vo väčšom množstve podá osobe mladšej ako osemnásť rokov alkoholické nápoje.* (§ 175 TZ) Alkoholické nápoje sú definované podľa zákona č. 219/1996 Z. z. ako liehoviny, destiláty, víno, pivo a iné nápoje, ktoré obsahujú viac ako 0,75 objemového percenta alkoholu.

Nadmerný konzum alkoholu patrí k najzávažnejším negatívnym javom spoločnosti. Je to jedna z najrozšírenejších foriem závislosti, a to hlavne pre jeho ľahkú dostupnosť i osobám mladším ako 18 rokov. Alkohol poškodzuje psychické i telesné zdravie a s jeho konzumom je spätá i zločinnosť. Alkohol zaraďujeme medzi psychoaktívne látky, ktoré ovplyvňujú predovšetkým nervový systém. Človek pod

---

⁶ Dostupné na internete: <http://www.previnciasikanovania.sk>, dňa 28.02.2012

vpływom alkoholu sa zbavuje zábran a pocitu viny, stáva sa sebavedomým. So zvyšujúcou hladinou alkoholu v krvi jedinec stráca morálne zábrany, nedbá na svoje okolie, jeho správanie a konanie je nezmyselné. V tomto štádiu môže dochádzať k páchaniu trestnej činnosti mladistvými, ktorý protizákonne požili alkoholické nápoje.

2.5.2 Drogy

Drogy sú veľkým problémom spoločnosti. Ich ľahká dostupnosť a pomerne široký výber rozširuje skupinu jej konzumentov. Závislosť sa môže vytvoriť už po prvom požití návykovej látky. Medzi najčastejšie užívané drogy patria heroín, kokaín, pervitín, marihuana, extáza, LSD.

Jednou z asi najviac preferovaných drogových činností mládežou je užívanie solvencií, vzhľadom na ich dostupnosť. Ide o organické rozpúšťadlá, ktoré sa do tela dostávajú čuchaním (fetovaním). Medzi najrozšírenejšie látky patria toluén, éter, benzín, chloroform, ktoré sú súčasťami rôznych čistiacich prostriedkov a lepidiel, alebo sú to rozpúšťadlá či riedidlá farieb. Príznaky dlhodobého užívania sú poškodenie pečene a zmeny mozgovej kôry, poškodenie dýchacích ciest a pľúc, zhoršenie pamäti, celkové otupenie a citové výkyvy. Poškodenie organizmu je omnoho väčšie ako u akýchkoľvek iných drog. Ich nebezpečenstvo je v podceňovaní účinkov, výpary toluénu a acetónu poškodzujú najprv sliznicu dýchacích ciest, rozkladajú tuky aj tukové zásoby mozgových buniek, dochádza k degenerácii osobnosti. Efekt doznieva zhruba po tridsiatich minútach. Chronická závislosť sa vyvíja veľmi rýchlo.

Mladí ľudia si často neuvedomujú, že držbou čo len jednej jedinej dávky akejkoľvek drogy sa dopúšťajú trestného činu nedovolenej výroby omamných a psychotropných látok, jedov alebo prekurzorov, ich držanie a obchodovanie s nimi, kde je trestná sadzba po uznaní viny až tri roky, ktorá sa u mladistvých znižuje na polovicu.

Zneužívanie drog má stúpajúcu tendenciu, rastie záujem o drogy so stimulačným účinkom, najmä o pervitín a extázu, čo je dané aj vzrastajúcou životnou úrovňou

občanov, ktorých kúpna sila sa následne zvyšuje, pričom zároveň dochádza k znižovaniu vekovej hranice osôb experimentujúcich s drogami a zvyšovaniu počtu osôb prechádzajúcich od experimentov k pravidelnému užívaniu narkotík.²

---

² Madliak J., Mesároš M. a kol., Prevenia kriminality, str. 183

3. PREVENCIA

Pod pojmom prevencia vo všeobecnosti rozumieme ochranu, predchádzanie a redukciu nepriaznivých javov.

Hlavným cieľom prevencie kriminality je čo najviac predchádzať kriminalite, a to hlavne výchovou a vzdelávaním. Štát by svojou sociálnou politikou mal vytvárať priaznivé spoločenské podmienky, najmä v oblasti ekonomickej, kultúrnej, sociálnej, v oblasti zamestnanosti a snažil sa odstraňovať sociálnopatologické javy, ako chudoba, alkoholizmus, bezdomovci, záškoláctvo, a to pôsobením školy, rodiny, sociálnych služieb a iných inštitúcií; podporovať rôzne organizácie združujúce mládež, zriaďovať a prevádzkovať poradenské a krízové zariadenia (linka dôvery, špeciálne školské zariadenia), rekvalifikačné kurzy pre nezamestnaných, finančná pomoc sociálne odkázaným občanom. *Prevencia kriminality predstavuje vedecky zdôvodnené, cieľavedomé, zámerné, plánovité a koordinované pôsobenie na príčiny a podmienky kriminality s cieľom predísť im, odstrániť ich, alebo ich vhodnými formami a metódami pôsobenia aspoň sčasti eliminovať, prípadne ich negatívne prejavy obmedziť a súčasne podporovať vytváranie podmienok antikriminogénnych. K prevencii kriminality je potrebné pristupovať v kontexte prevencie aj iných sociálnopatologických javov.*⁷

Medzi najzákladnejšie skupiny, ktoré majú vplyv na formovanie osobnosti, teda aj na prevenciu pred páchaním trestnej činnosti, patrí rodina a škola, teda výchova a vzdelávanie, ktoré vzájomne spolupracujú.

3.1 Rodina

Rodina je základnou bunkou spoločnosti, rozumieme ňou spolužitie muža, ženy a ich potomkov. *V širšom zmysle chápeme rodinu ako malú skupinu osôb, ktoré sú navzájom prepojené manželskými alebo príbuzenskými vzťahmi a spoločným spôsobom života.*⁸

---

⁷ Dostupné na internete: <http://www.minv.sk/>

⁸ Hrušáková, M. a kol. Rodinné právo, str. 10

Podľa J. Sopóciho je rodina *sociálna skupina založená z dvoch alebo viacerých osôb žijúcich spolu v jednej domácnosti, ktoré sú spojené manželskými, pokrvnými alebo adoptívnymi záväzkami.*⁹

Podľa vplyvu, aký má na formovanie jedinca, rozlišujeme štyri typy rodín:

1. rodina úplná
2. rodina úplná – neusporiadaná alebo rozvrátená
3. rodina neúplná
4. rodina kriminálna.

Úplná rodina je taká, kde sa na výchove zúčastňujú obaja rodičia. To však nezaručuje dobrú výchovu, rodičia môžu zlyhať, ak napr. nedostatočne kontrolujú správanie svojich detí, rodičia majú natoľko nízke vzdelanie a neuvedomujú si dosah vlastného výchovného pôsobenia, nadpriemerná alebo nedostatočná láska k deťom. Dobré je deti vychovať tak, aby mali dobrú perspektívu spoločenského rozvoja, aby ich ani ťažké životné situácie nezaskočili a nenarušili psychicky alebo sociálne.

Družské pomery sú v súčasnej modernej dobe prevládajúce nad uzatváraním manželstva. Ak hovoríme o partneroch s dieťaťom, na jednej strane je to lepšie, dieťa má pocit úplnej rodiny a nechýba mu vzor ženský ako aj mužský. Avšak trvácnosť týchto vzťahov nemusí byť práve najdlhšia. Partner nemá takú potrebu udržať rodinu pokope, ako je to v manželstve, nemusí byť zo strany partnerov tak silná chuť niečo spolu vytvoriť.

*Rozvratom rodiny sa nazýva taká situácia v rodine, keď manželia síce žijú v jednej domácnosti, ale prichádzajú do konfliktných situácií, ktoré negatívne ovplyvňujú formovanie dieťaťa, jeho telesný a duševný vývin.*¹⁰ V týchto rodinách je bežne nedostatkom láska, časté sú konflikty, ktorých sú deti svedkami a rodičovské vzory sú na nízkej úrovni. Častou príčinou rozvratu rodiny je alkoholizmus jedného z partnerov. Výchova rodičov býva nejednotná, čo mladistvého v jeho správaní zneisťuje. Páchanie trestnej činnosti mladými ľuďmi môže byť vyjadrovaním nesúhlasu s danou situáciou.

---

9 Sopóci, J.: Základy sociológie, str. 88

10 Rozinajová H.: Pedagogika rodinného života pre učiteľov, str. 90

V rodine neúplnej vychováva dieťa len jeden z rodičov. Snaha o dobrú výchovu určite nechýba, avšak k nedostatočnej výchove prispieva mnoho činiteľov, ako napríklad zlá ekonomická situácia, keď musí matka sama obstarat' finančné prostriedky pre vyžitie a zabezpečenie základných potrieb pre dieťa.

*Aj keď neúplnosť či úplnosť rodiny sama o sebe nevytvára horšie alebo lepšie podmienky pre uplatnenie vhodných spôsobov výchovy, úplnosť rodiny však sama o sebe k žiaducej výchove nestačí. Rozhodujúcim činiteľom sú vždy osobnosti samotných rodičov a ich každodenné správanie, na základe ktorého si dieťa osvojuje určité návyky.*¹¹

V kriminálnej rodine si dieťa najľahšie osvojuje nežiaduci vzor správania. Zvyčajne sú tieto deti agresívne, vyžadujú pozornosť slabších jedincov, hrozí možnosť, že dieťa z takejto rodiny bude priťahovať do skupiny aj deti z iných rodín a takto ich ovplyvňovať iným smerom.

Rodiny s kriminogénnymi vplyvmi Madliak a kol. klasifikujú nasledovne:

- rodina kriminálneho typu sa vyznačuje tým, že jeden z čelnom rodiny má kriminálnu minulosť a aj pre ostatných členov rodiny je kriminalita charakteristickou formou života. Maloleté dieťa tak prechádza dennodenne do kontaktu s kriminalitou, čo ohrozuje jeho mravný a psychologický vývoj, pričom možno konštatovať, že dieťa sa tak v procese socializácie stáva zločincem.
- rodina antisociálneho typu sa vyznačuje tým, že jej jednotliví členovia sú trvalo negatívne nasmerovaní, majú negatívny spôsob života. Zločinnosť síce nie je základom ich života, avšak iné formy negatívneho a deviantného správania sú pre členov tejto rodiny typické. Ide prevažne o rodiny, ktoré sa nachádzajú v nevyhovujúcej sociálnej situácii, na základe čoho je pre nich charakteristické ťažšie uspokojovanie základných potrieb.
- rodina asociálneho typu – v tejto rodine sa síce vytvorí životný štýl v zmysle spoločenského očakávania, avšak určité faktory spôsobujú, že sa prejavy niektorých členov uvedenej rodiny stanú disfunkčnými. Ako príklad možno

---

¹¹ Porovnaj, Kolektív autorov: Kriminológia – osobitná časť, str. 20 Zdroj: Madliak, J., Mesároš, M. a kol., Prevencia kriminality, str. 156

uviesť prípad, kedy sa rodičia pre svoje pracovné povinnosti svojim deťom nevenujú, nekladú sa na dieťa požiadavky, nekontrolujú splnenie povinnosti dieťaťa a trávenie jeho voľného času, čo môže naštrbiť osobnosť dieťaťa a viesť k jeho labilnej a kriminálnej osobnosti.³

*Rozpad rodín, rozvody nenarušujú spoločenskú harmóniu pre neplnenie biologickej podstaty rodičovstva a manželstva, ale na prvom mieste pre neplnenie sociálnej úlohy rodičovstva, ktorou je výchova detí a starostlivosť o ne.*¹⁰

3.2 Výchova

*Výchova je najcieľavedomejšie utvárania – formovanie kultivácie a vedenia. Výchova je uvedomelé, kontrolované a cieľavedomé utvárania vychovávaného, a v tom je jej špecifickosť. Výchova by mal byť rozhodujúcim formatívnym faktorom.*¹⁰

Rodina plní svoju spoločenskú úlohu výchovou detí. Deti pri výchove vyžadujú cieľavedomé pôsobenie oboch rodičov. Každé dieťa je iné, rodičia musia rešpektovať ich zvláštnosti a osobitosti. Rodina je prostredím, kde dieťa trávi najviac času v období od narodenia až do dospelosti. Je potrebné podporovať každé dieťa v sebarealizácii, počúvať jeho problémy a tieto nezľahčovať. Pomáhať v ich riešení, keďže mladí ľudia nemajú dosť vlastných skúseností, aby si sami poradili a správne sa rozhodli. Pri výchove sa treba posilniť hlavne veľkou dávkou trpezlivosti, láskavosti a pochopenia, chceme predsa vychovať všestranne harmonicky rozvinutú osobnosť.

Najzložitejším obdobím sa javí obdobie medzi detstvom a dospelosťou. Je to obdobie, kedy už jednotlivec neplní úlohou dieťaťa, ale spoločnosť mu ešte nepriznáva status dospelého. Typické sú zmeny v postojoch, správaní sa, myslení a utváranie vlastnej identity.

Etapa mladosti je veľmi dynamický úsek vývoja a je obdobím úniku spod detailnej rodičovskej kontroly, obdobie dokazovania si vlastnej nezávislosti. V tejto

---

3 Madliak J., Baňacký, M., Čverko, T.: Kriminológia, str. 121-124 Zdroj: J., Mesároš M. a kol., Prevencia kriminality, str. 53

10 Rozinajová H.: Pedagogika rodinného života pre učiteľov, str. 71, 16

prechodnej etape si mladí ľudia musia vypracovať vlastný systém hodnôt a pravidiel. Typické je správanie plné protirečení, vyplývajúce z procesu dospievania a hľadania seba samého. Prirodzenou sa stáva mladícka nerozvážnosť, výraznejšia je tendencia spolčovania, snaha experimentovať, objavovať aj za cenu rizika. Od mladého človeka nemôžeme očakávať schopnosť absolútnej zodpovednosti. Narastanie negatívneho spoločenského vplyvu pôsobí na osobnosť jedinca najmä v mimoriadne nízkej úrovni právneho vedomie, čo sa prejavuje predovšetkým fenoménom očakávania beztretnosti za porušenie pravidiel. *Pre adolescenta je veľmi dôležité získať uznanie u seberovných. Ich kritériá a prijaté normy sú pre neho dôležitejšie ako kritériá dospelých.*¹⁰

Výchova, ako cieľavedomý proces zameraný na formovanie a prípravu jednotlivca pre život v rôznych oblastiach, nie je časovo obmedzená, *rodičia vychovávajú aj dnes predovšetkým svojím správaním a prácou. Výchova v rodine nie je náročná ani tak na rozsahu času, ako na správne využitie času.*¹⁰ Rodičia by mali tráviť čas s deťmi, rozprávať sa s nimi, zaujímať sa o ich názory. Nestávať sa k deťom odmietavo, netrestať bez zjavnej príčiny, lebo to môže viesť k neposlušnosti, lži a vzdoru. *O výchove hovoríme vtedy, keď máme na mysli formovanie osobnosti vplyvom iných ľudí.*¹⁰

3.2.1 Štýly rodičovskej výchovy

Tak ako sa od seba líšia jednotlivé rodiny, tak sa od seba líšia spôsoby výchovy. Aké výchovné spôsoby uplatňujú pri výchove rodičia, také im zodpovedá správanie detí.

Rodičia by mali svoje rozhodnutia deťom zdôvodňovať, vyžadovať od detí, aby sa správali rozumne a spoločensky na úrovni, všetko so zreteľom na vek a schopnosti. Takýto štýl výchovy sa nazýva autoritatívny, vyznačuje sa starostlivosťou, vrelosťou, rodič berie do úvahy city dieťaťa. Správanie dieťaťa je nezávislé, spolupracujúce, úspešné, dieťa sa usiluje o čo najlepší výkon.

---

¹⁰ Rozinajová H.: Pedagogika rodinného života pre učiteľov, str. 103, 31, 22

Autoritársky štýl presadzuje moc bez obojstrannej komunikácie. Vyžaduje poslušnosť, úctu k autorite, tvrdú prácu. Dievčatá sa nesnažia o dobrý výkon a bývajú závislé, chlapci mávajú sklon k agresivite.

Zhovievavý rodičovský štýl je prijímajúci, orientovaný na dieťa, od ktorého sa veľmi málo vyžaduje. U dieťaťa prevláda pozitívne ladenie, dieťa je však nezrelé, nedokáže sa na seba spoľahnúť.

Prílišná zamestnanosť rodičov, či už svojimi činnosťami alebo v zamestnaní, sa vyznačuje zanedbávaním štýlom výchovy. Rodičia sa nezaujímajú o svoje deti, nemajú záujem o ich svet a tieto deti bývajú náladové, roztapašné, často chodia poza školu, majú sklony k užívaniu drog.

Ak má byť výchova úspešná, musí odrážať hodnoty, ako vzájomný rešpekt, úcta a láska v rôznych podobách, ktoré odovzdávajú rodičia. Štýl výchovy by mal byť od oboch rodičov rovnaký, aby dieťa nebolo plné rozporov. Rodič má byť vzorom, radiť, organizovať.

Protirečenie v procese výchovy tkvie v rozpore medzi vnútornými podmienkami a podnetmi dieťaťa, medzi cieľavedomou výchovou a náhodnými vplyvmi prostredia. Zložitosť výchovného procesu tkvie v tom, že výchovné vplyvy sa lámu na vnútorných faktoroch, ktoré sú u ľudí rozličné a preto si výchova vyžaduje individuálny prístup, zohľadňujúci telesné a duševné odlišnosti a osobitosti dieťaťa.¹⁰

3.2.2 Sebavýchova

Výchova je celoživotný proces, ktorý sa vekom vychovávaného líši. V dospelosti vystupuje do popredia viac sebavýchova, teda proces vlastnej výchovy. *Sebavýchova je nevyhnutnou fázou výchovného procesu, pri ktorej sa mladý človek veľmi aktívne sám zúčastňuje na svojom zdokonaľovaní.¹⁰ Jedná sa o zdokonaľovanie seba samého podľa cieľov, ktoré si mladý človek vytýčil, na základe vlastného presvedčenia, dobrovoľnosti a citovej zanietenosti k vnútornej motivácii.¹⁰ Tieto ciele sú*

---

¹⁰ Rozinajová H.: Pedagogika rodinného života pre učiteľov, str. 36, 20, 22

*spravidla spoločensky pozitívne, najmä ak sú formulované pod vplyvom výchovy.*¹²

Konanie človeka súvisí s vôľou ako aj so schopnosťou ovládať konanie rozumom, úsilie vyrastá z celého komplexu jeho osobnosti.

3.2.3 Osobnosť

Človek s rodí na tento svet s výbavou potenciálu, spôsobilosti, nadaním, ale aj nedostatkami, ktoré sú súčasťou jeho osobnosti, ktorá v procese výchovy, učenia a socializácie sa formuje a nadobúda určité špecifické črty. Psychológia pod pojmom osobnosť rozumie relatívne stabilný celok duševného diania človeka, s relatívne stabilnými vlastnosťami temperamentu, charakteru, schopností. Do istej miery určuje životnú dráhu človeka. Rozvoj osobnosti sa začína v prostredí rodiny. Ideálnym sa javí model úplnej rodiny.

Charakter sa formuje hlavne pôsobením výchovy, ale aj vplyvom spoločenských vzťahov. *Charakter je najvyšším regulátorom ľudského jednania, jeho vyhranenosť, pevnosť a uvedomelosť je výrazom zrelej osobnosti.*¹³ *Výchova charakteru je bezprostredne spojená s celkovými spoločenskými procesmi, predpokladmi jednotlivcov a ich celkovou aktivizáciou v procesoch výchovy, vzdelávania a sebavýchovy. V tomto procese sa viaže utváranie vlastností, postojov a vzťahov jednotlivcov na celkové spoločenské pomery, vzťahy medzi ľuďmi, chápanie hodnôt a zmyslu života.*¹⁰

Pri formovaní osobnosti treba počítať s aktivitou vychovávaného, ktorý prijíma, hodnotí, analyzuje a prežíva spoločenské prostredie a udalosti.

3.2.4 Mravná výchova

Náročnou časťou úlohy je pestovanie mravných vlastností ako sú čestnosť, skromnosť, sebakritickosť, zdravé sebavedomie, nezištnosť, pravdovravnosť,

---

12 Vorlíček, Ch.: Úvod do teorie výchovy, str. 129

13 Farková, M.: Úvod do psychologie, str. 71

10 Rozinajová H.: Pedagogika rodinného života pre učiteľov, str. 139, 80

samostatnosť, sebaovládanie, výchova vôle a vytrvalosť. *Výchova - mravná, citová, esteticko-spoločenská - je zameraná viac na výchovný proces, smerujúci k zušľachteniu charakteru človeka.*¹⁰

3.4 Vzdelávanie

Na spoločenské základy získané v rodine výchovne nadväzuje škola.

Karel Kohout chápe význam všeobecného vzdelania v rovine humanizujúcej a predpokladá, že *klúčové všeobecné vzdelanie má utvárať ľudské hodnoty a má poskytovať absolventovi nástroje k celoživotnému poznávaniu, orientácii vo svete a sebavzdelávaniu (kritické myslenie, schopnosť analýzy a riešenia problémov, osvojenie metód poznania atď).*¹⁴

Aby bolo vzdelávanie úspešné, vyžaduje si to veľké vôľové úsilie zo strany žiaka. Aby bol výchovný proces úspešný, treba si stanoviť cieľ a ísť za ním. Vzdelaním nezískava žiak iba surové vedomosti, rozvíja sa aj jeho myslenie.

Súhlasíme s Danekom, ktorý uvádza: *„Pedagogika má teoretickú i praktickú stránku a prostredníctvom nich má ovplyvňovať a rozvíjať výchovu a vzdelávanie a výrazne eliminovať také javy v spoločnosti ako je kriminalita všetkého druhu, nehumánne správanie sa ľudí medzi sebou, hrubosť a iné, humánnej morálke spoločnosti nezodpovedajúce prejavy. Kriminalita je veľký spoločenský problém ak prejav nedostatočnej socializácie osobnosti človeka, ktorý prináša veľa duchovných, intelektuálnych, materiálnych a niekedy, žiaľ, aj ľudských obetí. Pre pedagogiku sa tu predstavuje úloha zvládnutia a riešenia tohto vážneho spoločenského problému. Nie je možné nechávať ho len v oblasti riešenia práva, sociológie, psychológie, či iných vied, lebo predsa v procese výchovy a vzdelávania sa utvárajú konkrétne postoje a vzťahy k realite spoločnosti, deti a mládež sa učia logicky analyzovať spoločenské javy a hľadať aj ich riešenia. Preto aj v procese výchovy a vzdelávania je potrebné zamerať*

---

14 Kohout, K.: Základy obecné pedagogiky, str. 1010

*sa na poznávanie podstaty kriminálnych činov, alebo akýchkoľvek protiprávných činov s formovaním odvahy a pripravenosti takéto činy odhaľovať a eliminovať. Metódy a prostriedky je možné použiť v priamom vyučovaní, informáciami, samostatnou činnosťou, riešením konkrétnych reálnych alebo inscenovaných situácií. Zároveň orientovať upozorňovaním aj na právnu a spoločenskú stránku tohto problému s rozvíjaním uvedomovania si skutočnosti, že deti i dospelávajúci sú budúci občania občianskej spoločnosti, ktorá má mať dôveru občanov, na dôvere a aktivite občanov budovaná a riadená.*¹⁵

Učiteľ by sa mal pri výchove zamerať na poznanie kladných vlastností žiaka, na ich rozvíjanie a potláčanie tých záporných. Nesprávne je neustále pripomínanie negatívnych javov v správaní. Tiež nie je zo strany učiteľa správne, ak si na začiatku utvorí určitú predstavu o žiakovi a aj napriek jeho výraznému a viditeľnému zlepšeniu sa názor učiteľa na žiaka nezmení. Dieťa môže ostať zatrpknuté na učiteľa alebo na ním vyučovaný predmet, keď aj napriek jeho snahe nie je učiteľom pochválený. Dôležité je, aby si žiak uvedomil potrebu vzdelávania a získavania vedomostí.

Vzdelávanie je potrebné chápať ako prostriedok výchovy, vytváranie vlastného názoru, stanoviska, na základe odovzdávaných vedomostí primeraných veku, možnostiam a schopnostiam vnímania detí. *Práve pedagogicko-psychologická pripravenosť a ďalšie schopnosti učiteľa umožňujú bezprostredne reagovať na aktivity dieťaťa i dospelávajúceho, uznávať vyjadrenia a stanoviská každého z nich pri samozrejmom uplatňovaní slušnosti a vzájomnej ohľaduplnosti.*¹⁰

V procese etickej alebo náboženskej výchovy je potrebné zamerať sa na zásady slušného správania sa, osvojiť si empatický prístup k ľuďom, vzájomné rešpektovanie a úcty, budovania vedomia vzájomnej spolupatričnosti. Slovom Daneka, *každý protiprávny čin je prejavom zníženej, alebo neexistujúcej empatie jedného človeka voči druhému.*¹⁵

---

¹⁵ Danek, J.: *Výchova ako súčasť života Teória a prax*, str. 135, 58, 57

Z pohľadu ekonomiky vzdelávania poznáme, že investície do výchovy a vzdelávania sú veľmi efektívnymi investíciami. *Kvalita výchovy a vzdelávania sa potom odrazí v kvalifikovanosti a morálnej zodpovednosti odborníkov vo všetkých oblastiach spoločenského života i produkcie a ich výsledky zasa podporujú ekonomiku spoločnosti.*¹⁵

3.4.1 Voľný čas, záujem

Deti a mládež majú pomerne veľa voľného času a rodičia by mali mať záujem o to, kde, ako a s kým ich deti tento voľný čas využívajú. Trávenie voľného času spoločnými záujmami s kvalitným a príťažlivým obsahom upevňuje kontakty medzi deťmi a mladými ľuďmi stretávaním sa a vytvoreným zmysluplného životného štýlu. Aktívne trávenie voľného času pôsobí aj ako prevencia pred možnými pokleskami v smere kriminality, fajčenia, drog či alkoholu.

Veľký vplyv na využívanie voľného času majú informačné prostriedky a technológie. Pasívne pozeranie televízie, nie vždy práve programom vhodným pre deti a mládež, nijako nepodporuje rozvíjanie ich intelektu. V dnešnej dobe je počítač samozrejmosťou už v skoro každej domácnosti. Hranie akčných hier je pre mnohé deti zábavné využívanie voľného času, môže však nastať problém vo vnímaní reality.

V prvom rade musia rodičia zisťovať, aké majú ich deti záujmy a tieto rozvíjať i za pomoci školy a rôznych záujmových krúžkov. Niektoré deti, ktoré sú z lepšie finančne zabezpečených rodín, si nevážia možnosť, že môžu navštevovať záujmové krúžky. Mnohí tam chodia z donútenia rodičov, ktorí také možnosti v mladosti nemali a týmto to aj prezentujú svojim deťom. Je veľa detí, ktoré majú viac nadania na nejakú činnosť, či už športovú alebo umeleckú, ale si ju rodičia nemôžu dovoliť po finančnej stránke. *Záujmy sa často považujú za kľúč k osobnosti, lebo prostredníctvom nich sa možno k človeku priblížiť, poznať ho, vplývať na neho, čo je významné z hľadiska výchovného pôsobenia.*¹⁶

---

15 Danek, J.: *Výchova ako súčasť života Teória a prax*, str. 106

16 Baláž, O. a kol.: *Sociálne aspekty výchovy*, str. 21010

Je dôležité investovať do efektívneho využívania voľného času detí a mládeže. *I keď primitívny ekonomický kalkul vidí voľný čas detí a mládeže ako zbytkovú a vedľajšiu oblasť, hlbší ekonomický pohľad, ktorý počíta s efektívnosťou a produktivitou potenciálu mladej generácie získaného voľnočasovými aktivitami a s prostriedkami ušetrenými na následnej kriminalite a narkománii mládeže, uznáva ekonomický význam funkcie voľného času.*¹⁷ Náprava patologických javov je nákladnejšia.

3.5 Prevencia kriminality

Majetkovej kriminality sa často dopúšťajú mladšie vekové skupiny, často sú páchatelmi jedinci pod hranicou trestnej zodpovednosti, teda deti do 14 rokov. Výchovou treba viesť deti a mládež k úcte voči majetku iných. Je potrebné vykonávať také opatrenia, aby páchatel nemal z trestnej činnosti žiadny prospech, aby si uvedomil dôsledky svojho konania a najlepším výchovným ponaučením by bolo, keby musel škodu uhradiť vlastnou činnosťou.

Ak má rodič podozrenie, že jeho dieťa má v škole problémy, že mu niekto ubližuje a nevie si samo poradiť, určite by mal o svojom podozrení informovať triedneho učiteľa a požiadať ho o spoluprácu. Rodič nesmie dieťa kritizovať alebo dokonca zosmiešňovať preto, že si nechá ubližovať, musí mu vysvetliť, že šikanovanie je zlé. Podobné situácie sú pre dieťa veľmi náročné a stresujúce, preto by mal byť rodič v prvom rade tým, ktorý dieťaťu pomôže touto zaťažujúcou životnou skúškou prejsť. Dieťa by nemalo ani na chvíľu zapochybovať o tom, že ste na jeho strane. Ak dokážeme zastaviť agresiu v detskom veku, máme nádej, že znížime alebo zastavíme riziko kriminality v dospelosti. Ak to bude opačne, dieťa zistí, že krutosť sa opláti a jeho brutalita a agresivita narastie. Šikana sa v prvých štádiách väčšinou rozpoznáva veľmi ťažko, ale stopy, ktoré zanechá na dieťati, bývajú hlboké a často aj trvalé.

Ako prevenciu pred požívaním alkoholu mladistvými by sme odporúčali zdôrazňovanie škodlivého vplyvu na organizmus človeka, rozvíjaním zdravotnej výchovy detí a mladistvých. Pri dlhodobom zneužívaní alkoholických nápojov medzi

---

¹⁷ Sak, P., Saková, K.: Mládež na križovatke, str. 87

najčastejšie poškodenia organizmu patria pečenné poruchy a duševné poruchy, ako deprivácia osobnosti. Alkohol je veľmi ľahko dostupný mladým ľuďom, málokto predajca dodržiava zákon ohľadne predaja alkoholických nápojov osobám mladším ako 18 rokov, a preto by možno nebolo na škodu zdôrazňovať škodlivosť alkoholu na obaloch tak, ako je to napríklad na cigaretách.

Prevenia drogovej kriminality (vrátane alkoholu) sa realizuje v troch systémoch. Primárna prevencia sa orientuje na celú populáciu a charakterizuje ju predchádzanie užitia drogy, alebo oddialeniu kontaktu s drogou. Sekundárna prevencia sa zameriava na starostlivosť o osoby, ktoré sú rizikovou skupinou obyvateľstva, populácie. Ide hlavne o mladistvých. Realizuje sa najmä prostredníctvom trestnej politiky, psychologických, protialkoholických a protidrogových poradní. Terciárna prevencia je zameraná na jednotlivcov, ktorí zneužívajú drogy, jej cieľom je napr. liečba, detoxikácia, resocializácia a má zamedziť ďalším škodám a návratu problému.

3.5.1 Aktuálne realizované projekty prevencie kriminality Ministerstvom vnútra SR

- „[Správaj sa normálne](#)“ - preventívny projekt Policajného zboru adresovaný žiakom piatych ročníkov základných škôl. Projekt plní nielen informačnú funkciu (poskytuje informácie napr. o Policajnom zbore, jeho úlohách, o rôznych formách závislosti, predsudkoch a rasizme, z dopravnej problematiky, o linke dôvery atď.) ale najmä preventívnu funkciu (napr. poskytuje konkrétne rady deťom ako sa nestáť obeťami trestného činu, ako zvládať určité záťažové situácie, kam sa obrátiť o pomoc a pod.) Cieľom projektu je budovanie mostu dôvery medzi Policajným zborom, deťmi, školou, rodinou a verejnosťou.
- Odbor komunikácie a prevencie kancelárie prezidenta Policajného zboru v školskom roku 2011/2012 realizuje celoslovenský projekt „[Oliho príbeh](#)“, vo forme krátkeho animovaného filmu pre deti. Projekt vznikol v roku 2010 v spolupráci železničnej polície s nemeckými železnicami, so Železnicami Slovenskej republiky a s kanceláriou hraničného a styčného dôstojníka nemeckej Spolkovej polície. V súvislosti so začlenením železničnej polície od 1. januára 2011 do štruktúry Policajného zboru, prevzal odbor komunikácie a prevencie kancelárie prezidenta Policajného zboru gesciu uvedeného projektu.

- Projekt s názvom „Tvoja správna voľba“ spracoval a predložil k 31.10.2008 v rámci programu Európskej komisie „Predchádzanie a boj proti trestnej činnosti“ odbor komunikácie a prevencie Prezídia Policajného zboru. Cieľmi projektu sú snaha o elimináciu trestnej činnosti pod vplyvom návykových látok a poukázanie na škodlivosť ich užívania so zameraním na tabak, alkohol a marihuanu. Projekt je určený deťom vo veku 9 – 10 rokov. Projekt využíva inovatívne prístupy práce s deťmi formou interaktívnej tvorivej dielne.
- "Zodpovedne.sk" - preventívny projekt, na ktorom sa MV SR podieľa ako partner občianskeho združenia eSlovensko o. z. Cieľom projektu je propagácia bezpečného používania internetu a nových technológií. Súčasťou projektu je bezplatná telefonická a internetová linka pomoci so zameraním na internet a nové technológie Pomoc.sk. Stopline.sk je centrum pre nahlasovanie nezákonného obsahu a činností na internete. Ako súčasť uvedených projektov vznikol seriál OVCE.sk¹⁸

Prevenca kriminality vychádzajúc zo spoločensko-praktického hľadiska predstavuje *vedecky zdôvodnené, zámerné, cieľavedomé, plánovité a koordinované pôsobenie na príčiny a podmienky kriminality s cieľom odstrániť ich, alebo ich vhodným výberom foriem a metód pôsobenia aspoň sčasti (prípadne podľa možností v čo najvyššej miere) eliminovať, alebo ich negatívne prejavy obmedziť a súčasne podporovať vytváranie antikriminogénnych podmienok.*¹⁹

Madliak a spol. rozlišuje dve skupiny prevenčných prostriedkov, a to: *trestnoprávne prostriedky a spoločenské prevenčné prostriedky. V rámci spoločenských prevenčných prostriedkov sa vyzdvihuje najmä úloha rodiny, školskej výchovy, ako aj využívanie voľného času, pričom sa súčasne poukazuje na previazanosť alkoholizmu a mentálnych problémov s páchaním trestnej činnosti.*³

---

18 Dostupné na internete: <http://www.minv.sk/?projekty-prevencie>, dňa 28.02.2012

19 Porada, V., Dzurčanin, Š., a kol.: Prevenca kriminality, str. 12

3 Madliak J., Baňacký, M., Čverko, T.: Kriminológia, str. 177

4. VÝZNAM VÝCHOVY A VZDELÁVANIA V PREVENCII PRED PÁCHANÍM TRESTNEJ ČINNOSTI

Vplyv rodinného prostredia zohráva pri tvorbe systému hodnôt mladého jedinca nenahraditeľnú úlohu. Práve rodina rozhodujúcim spôsobom ovplyvňuje charakter hodnotového systému mladého človeka. *I keď vplyv vrstovníkov na každodenný život adolescentov silnie, narastá, pri významných rozhodnutiach a v krízových situáciách zostávajú rodičia pre nich i naďalej poslednou inštanciou.*²⁰

Niet pochýb o tom, že práve rodinné pomery a výchova v rodine sú trvalým a hlbokým základom zdravého vývoja jedinca. Rodičia sú zainteresovaní pri získaní správnych návykov detí. Starajú sa o to, s kým a kam ich dieťa chodí, kedy sa vracia, ako sa správa. Každé konanie bezprostredne hodnotia. *Cieľavedomé dlhodobé výchovné pôsobenie, spojené s pravidelnou, systematickou kontrolou, hodnotením konania, podmieňuje výsledok uvedomeného a zodpovedného mravného konania. Konečná fáza je, samozrejme, v sebvýchove, v samostatnosti človeka. Do tejto fázy mu však musia pomôcť dôjsť rodičia, učitelia a vychovávatelia, a to správnym vedením, ku ktorému patrí aj kontrola a hodnotenie, aby vychovávaný bol pripravený a schopný prevziať v dospelosti kormidlo svojho života sám a zodpovedne.*¹⁰

Výchova vyžaduje, aby rodičia v úlohe vychovávateľa boli primerane pedagogicky vzdelaní.

Kvalita plnenia rodičovských práv a povinností je závislá od morálnej kvality rodiča, vzdelanostnej úrovne, životných skúseností, pedagogicko-psychologických vedomostí, od manželského spolužitia rodičov a materiálno-spoločenských podmienok, v ktorých rodina žije.¹⁰

Od rodičov, ktorí mali nezodpovedný príklad, nemôžeme očakávať, že budú

---

20 Macek P., - Osecká L.: Mravní a sociální dimenze sebepojetí adolescentu, str. 301-311

10 Rozinajová H.: Pedagogika rodinného života pre učiteľov, str. 42, 87

prístupovať k výchove svojich detí zodpovedne. Týka sa to zväčša rómskych komunit, kde aj veľmi mladí ľudia, ktorí sú sami ešte deťmi, majú vychovávať budúcu generáciu. Často nemajú skončenú ani základnú školskú dochádzku, aj keď je v tomto smere veľa opatrení a podpory štátu. Takýto mladí ľudia nemajú žiadny vzťah k zodpovednosti, práci, sami nemajú žiadne životné skúsenosti potrebné na riešenie každodenných situácií spojených s výchovou, sami nemali dobrý výchovný príklad. Samotná komunita má vlastný ráz, deti nemajú žiadne ciele, netušia, čo by chceli v živote dokázať a v podstate k tomu nie sú ani vedení. Veľa mladistvých má už prvú skúsenosť s porušovaním zákona „úspešne“ za sebou. Samotné prostredie, v ktorom žijú, primitívnejšie myslenie a nedostatok sebakontroly pre spoločenské spolužitie, pôsobenie negatívnych situačných vplyvov, ťažké prispôsobovanie sa správania spoločenským očakávaniam, ich nepodporuje a nenúti k sebvýchove, k utváraniu pracovitej, čestnej, skromnej, pravdovravnej a zdravo sebavedomej osobnosti. *Lebo utvárať morálku, zodpovednosť, ústretovosť v prostredí rozporov, zvýhodňovania, nerešpektovania základných noriem slušnosti a spolupráce nie je možné.*¹⁵

Násilné správanie rodičov, sprevádzané aj častými a prísnyimi telesnými trestami, sa prenáša na deti. Rodičia, ktorí nezvládajú svoje dieťa miesto toho, aby sami zaujali kritický postoj k vlastnej výchove detí, vinia najmä vplyv televízie a médií na konaním svojich detí. Je pravdou, že televízia prostredníctvom nadmernej prezentácie násilia vytvára atmosféru strachu zo zločinu. Také sú aj televízne noviny, ale práve preto by sme si mali uvedomiť, že zla je už dosť aj bez toho, aby sme ho páchali my sami. V mnohých prípadoch ani nedôjde k potrestaniu páchatel'a, ale to neznamená, že sa to stane každému. Média venujú prehnajú pozornosť senzáčnym prípadom, medzi ktoré patria na prvom mieste závažné násilné trestné činy tvoriace prevažnú obsahovú náplň spravodajstva. V spravodajstve chýba najmä zodpovedný pohľad na príčiny páchania trestnej činnosti a zobrazenie bolestivej a strastiplnej stránky násilnej trestnej činnosti. Diváci považujú násilie za napínané, vzrušujúce a zaujímavé. To isté platí násilie zobrazované vo filmoch a televízii. Podľa Madliaka a kol. je *preukázané, že mediálna prezentácia trestnej činnosti, či už v podobe spravodajstva, či v rámci iného*

---

15 Danek, J.: *Výchova ako súčasť života Teória a prax*, str. 3

programu vysielania, pôsobí ako kriminogénny faktor z dôvodu napodobňovania spôsobu spáchania trestného činu. Najviac ohrozené sú v tomto smere deti, pretože nadmerné zobrazovanie násilia v masmédiách im môže vsugerovať predstavu, že násilie je bežnou formou správania a prispieva to k citovej otupenosti, najmä k následkom agresívneho konania.²

Je takéto zobrazovanie násilia spúšťačom násilného konania aj v reálnom živote? Podľa nášho názoru môže mať aj odrádzajúci účinok, ale iba pri správnom interpretovaní rodičom, vysvetlení, že to nie je reálny život. Treba deťom pripomenúť, ako bolí, keď si rozbijú koleno, alebo sa porežú, aká je to pre nich bolesť a že ľudí, ktorí sú vo filmoch a hrách nesmrteľným „hrdinom“ zabíjaní, to tiež bolí a ubližovať iným nie je správne. Je veľmi dôležité, aby človeku bolo popri poučení, čo sa smie a čo nie podané aj vysvetlenie, prečo je to tak. My rodičia sme často zaneprázdnení, aby sme obšírne vysvetľovali, prečo nechceme, aby robil to alebo tamto a odbijeme ich rýchlym „lebo som to povedala“. Ak od detí očakávame, že budú splňať požadované správanie, je potrebné ich nie len poučiť a presvedčiť ich o dôležitosti rešpektovania požiadaviek, je potrebné zvnútornenie s týmito požiadavkami. Znamená to, že dieťa musí prijať prezentované informácie kladne a stotožniť sa s nimi, aby sa stali súčasťou jeho presvedčenia. Aby správanie mladého človeka zodpovedalo našim mravným a spoločenským požiadavkám a normám, musíme mu ich od útleho detstva vštepuvať, poučať a vysvetľovať.

Správanie sa ľudí, v prejavoch úcty a vzájomného rešpektovania sa, vyžaduje výrazný prejav empatie medzi sebou ako základe uvedomovania si vzájomnej rovnosti, súdržnosti a ľudskej solidarity.¹⁵

Rodina ostáva nepochybne nositeľom významného prevenčného potenciálu. Miesto používania telesných trestov by sme mali zvoliť radšej cestu komunikácie. Rodič síce pri trestaní má na mysli iba dobro dieťaťa, jeho budúcnosť, myslí si, že koná uvážene a že vyčerpал všetky iné prostriedky, udrie, lebo inak už postupovať nemôže.

---

15 Danek, J.: Výchova ako súčasť života Teória a prax, str. 141

2 Madliak J., Mesároš M. a kol., Prevencia kriminality, str. 125

Rodičia by nemali trestať svoje deti v afekte, ťažko im tým môžu ublížiť fyzicky, ale najmä psychicky a môže to byť i neprávom.

Negatívnym javom našej spoločnosti sa musia venovať všetky zainteresované subjekty adresne, na všetkých úrovniach života spoločnosti: v rodinách, na pracoviskách, v školách ako aj v médiách.

Je dôležité, aby mladí ľudia pocítili, že ich názory niekto počúva, vníma, že ich dospelí berú ako rovnocenných partnerov aj s ich chybami. Mali by sme vychovávať mladých ľudí, na ktorých budeme hrdí, ktorí sa aspoň pokúsia v živote niečo dokázať, nestratia sa vo svete, budú mať zdravé sebavedomie, budú poznať svoju hodnotu, nenechajú sa zneužívať a nebudú našu spoločnosť len vyciciávať. Prostredníctvom výchovy by sme mali eliminovať negatívne prejavy ľudskej činnosti, ako je napríklad egoizmus, neúcta voči iným ľuďom, nerešpektovanie zákona a iné. *Len prostredníctvom výchovy a ľudskej aktivity je možné vytvárať základy a perspektívy otvorenej, občianskej spoločnosti s plným rešpektovaním práva, povinností i zodpovednosti. Výchova môže a jej prostredníctvom sa musí aj vytvoriť hrádza proti intolerancii, nezájmu, kriminalite a všetkým protispoločenským a protiludským javom.*¹⁵

Pre utvorenie dobrej morálky je potrebný vplyv zo strany rodiny, školy, mimoškolských a záujmových inštitúcií, kultúrnych zariadení, pričom je nutné zohľadňovať všetky tieto výchovné vplyvy.

*V podmienkach spoločenského vývoja si každý jednotlivec musí uvedomovať svoju vlastnú hodnotu, hodnotu človeka, vlastné kvality, ale aj zodpovednosť a dôstojnosť vychádzajúcich z noriem práva a povinnosti pred spoločnosťou. V nich práve ide o normy uvedomovania si skutočností, že človek nemôže len určité kvality života prijímať, ale rovnakou cestou ich aj vytvárať v nadväznosti na rovnosť, slobodu a právnu istotu všetkých ľudí existujúcej spoločnosti.*¹⁵

---

15 Danek, J.: Výchova ako súčasť života Teória a prax, str. 7, 37

Je potrebné zdôrazňovať mladým ľuďom morálku, hodnotu človeka, dodržiavanie morálnych noriem života, presadzovať slušnosť, pravdu, lásku a úctu voči dospievajúcemu, solidaritu i toleranciu. Splnenie týchto predpokladov vedie k rozvoju osobnosti pravdovravnej, spravodlivej a dobrej. V procese výchovy je vhodné viesť s mladými ľuďmi otvorenú diskusiu, viesť ich k odstraňovaniu chladu medzi ľuďmi, nezájmu o život a problémy iných ľudí.

Vzájomná súhra školy a rodiny, ktorá sa ukazuje ako stále dôležitejšia skutočnosť, alebo metóda, vzhľadom na celkový životný štýl, povinnosti i orientáciu rodičov a potrebu zvyšovania autority školy vedie deti i dospievajúcich k poznaniu a prežívaniu výchovného vplyvu ako prejavu záujmu o ich budúcnosť, ako prejavy ústretovosti, dôvery a spolupráce prerastajúce do procesu sebavýchovy.¹⁵

Úloha rodiča a ani školy v dnešnej konzumnej dobe plnej nástrah nie je ľahká. Nielen dieťa, ale i dospelý, ktorý v rodine nenachádza to, čo potrebuje, hľadá v iných skupinách. Pritom niekedy stačí zamyslieť sa nad sebou a tak pomôcť nielen sebe, ale aj tým okolo seba. Prejaviť záujem o výchovu detí, o to, čo sa z našich detí stane, akou osobnosťou sa stanú, je podľa mňa povinnosťou každého rodiča. Poznanie príčiny správania našich detí, požívania alkoholu, pomôže zaujať správny postoj v prevencii na pôde rodiny a školy.

---

15 Danek, J.: Výchova ako súčasť života Teória a prax, str. 71

5. PRIESKUM

Ako vyplýva z názvu bakalárskej práce, týmto prieskumom by sme chceli zistiť vplyv výchovy a vzdelávania na mládež, na jej konanie, uvedomovanie si ich činnosti na hranici alebo za hranicou zákona. Chceli by sme zistiť hlavne:

- úroveň právnej znalosti mládeže v poslednom ročníku základnej školy a študentov strednej školy;

- s akými trestnými činmi majú mladiství vlastné skúsenosti, a to zo štatistiky Okresného súdu Trenčín;

- či sa vekom a skúsenosťami pohľad študentov na potrebu výchovy v rodine, ale aj v škole, mení;

- s akými omamnými látkami sa dostávajú do styku, či viac požívajú alkohol chlapci alebo dievčatá;

- budeme zisťovať, či respondenti, ktorí majú skúsenosti s trestnými činmi bývajú v meste alebo na vidieku;

- aký majú pohľad na výchovu zo strany rodičov, aké majú rodinné zázemie, či pochádzajú z lepšie finančne zabezpečených rodín, alebo práve naopak, pokiaľ chcú držať krok s ostatnými spolužiakmi, musia si finančné prostriedky zadovážovať aj drobnými krádežami.

5.1 Úloha prieskumu

Pri realizácii prieskumu budeme sledovať, aký vplyv na spávanie mládeže má rodina a škola. Škola má určite veľký význam na výchovu mládeže, nikdy však nenahradí výchovu v rodine, v ktorej sa jedinec pohybuje od svojho narodenia. Často na pojednávania chodievajú študenti s pedagógmi, aby si pozreli súdnicstvo v praxi. Sudca po ukončení pojednávania dá vždy priestor študentom na otázky. Zo začiatku sú vždy študenti ostýchaví a boja sa opýtať, ale keď začnú, ich otázky nemajú konca. Preto dúfame, že väčšina študentov, ktorá sa zúčastnila takéhoto pojednávania, začína

premýšľať nad svojím konaním. Víťame snahu pedagógov, ktorí sa dajú na organizovanie takejto „exkurzie“.

Domnievame sa, že ani nie polovica spáchaných trestných činov mladistvých alebo osôb vo veku blízkom veku mladistvých „skončí“ podaním obžaloby. V roku 2010 bola na 28 mladistvých podaná obžaloba na Okresný súd Trenčín. V deviatich prípadoch z dvanástich, čo sa týkalo trestného činu krádeže, sa jednalo o krádež spolupáchateľstvom. Z toho vyplýva, že mladí ľudia sú ľahko ovplyvnitelní, pokiaľ nechcú vypadnúť z partie, sú ochotní páchať i trestné činy.

5.2 Formulácia hypotéz

Hyp. 1 – Mládež, ktorá zažíva doma agresivitu zo strany rodičov má sklony k páchaniu trestnej činnosti.

Hyp. 2 – Mládež pochádzajúca z lepších sociálnych pomerov pácha viac trestnú činnosť.

Hyp. 3 – Viac ako 80 % respondentov má skúsenosti s omamnými látkami, najčastejšie s alkoholom.

Hyp. 4 – Pomer chlapcov a dievčat v skúsenostiach s alkoholom sa začína vyrovnávať.

5.3 Charakteristika výskumnej vzorky

Výskumným súborom budú študenti Základnej školy na ul. Novomeského v Trenčíne a študenti prvého ročníka Obchodnej akadémie Milana Hodžu v Trenčíne a Strednej odbornej školy letecko-technickej v Trenčíne.

Predpokladáme, že na strednej škole budú odpovede študentov úprimnejšie ako študentov na základnej škole. Vybrali sme tri typy škôl. Základnú školu hlavne kvôli tomu, že vek mladistvých páchatel'ov stále klesá a chceme zistiť, aké majú právne vedomosti, nakoľko „neznalosť zákona neospravedľuje“. Ďalej je to stredná odborná škola a Obchodná akadémia, ktoré som si vybrala na zber údajov. Na študentov

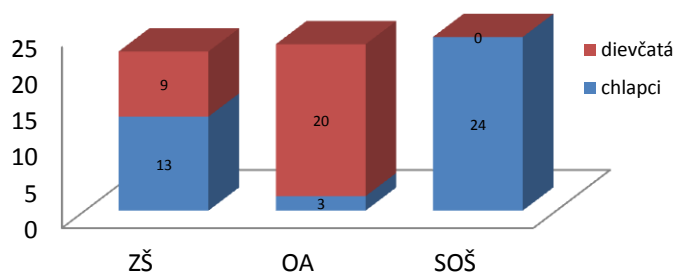
odborných škôl nie sú kladené tak vysoké nároky na intelekt a schopnosti, preto si myslím, že títo študenti budú mať viac skúseností s protiprávnym konaním ako študenti Obchodnej akadémie.

5.4 Zber empirických údajov

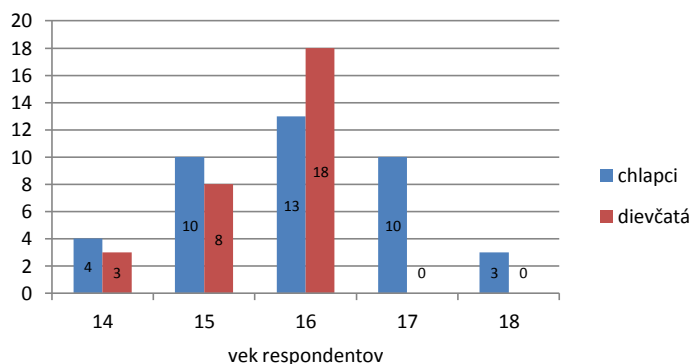
V etape konkrétneho prieskumu budeme používať dotazníkovú metódu. Táto zisťovacia metóda je najpoužívanejšia, pretože je veľmi efektívna, za krátky časový úsek je možné získať od veľkého počtu respondentov množstvo údajov a informácií, ktoré chceme analyzovať, aby sme potvrdila alebo zamietli hypotézy. Po dohode s pedagógmi, sme navštívili uvedené školy v rámci vyučovania. Snažili sme sa formulovať otázky jednoducho, aby boli jednoznačne pochopiteľné a aby sme získali čo najviac pravdivých odpovedí. Predpokladám 100% návratnosť dotazníkov, nepočítame však s tým, že všetky budú použiteľné. Údaje získané pomocou dotazníka budeme spracovávať matematicko-štatisticky.

6. INTERPRETÁCIA VÝSLEDKOV VÝSKUMU

Rozdali sme 70 dotazníkov, z ktorých sa nám vrátilo 69 vyplnených. Úspešnosť návratnosti dotazníkov bola 98,6%. Vekové rozpätie respondentov bolo 14 – 18 rokov, 29 dievčat a 40 chlapcov. Zo Základnej školy máme vyplnených 22 dotazníkov, zo Strednej odbornej školy 24 dotazníkov a z Obchodnej akadémie 23 dotazníkov. Pričom chlapcov z mesta sme mali 26, dievčat z mesta odpovedalo 12. Na vidieku bývajúcich bolo 14 chlapcov a 17 dievčat.

Graf č. 1 Rozdelenie podľa pohlavia a školy

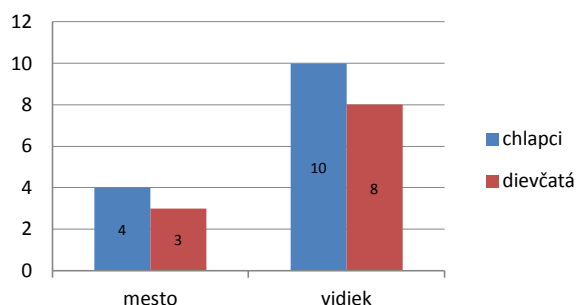

Graf č. 2 Rozdelenie podľa pohlavia a veku

Otázka č. 1 Bývam v meste alebo na vidieku.

Respondentov sme si rozdelili podľa miesta ich bydliska. Predpokladáme, že na vidieku sú menšie možnosti na trávenie voľného času, avšak v meste sa voľný čas skôr spája s rôznymi nástrahami v podobe ľahšieho prístupu k drogám, či alkoholu. Na vidieku sa ľudia viac poznajú a majú o seba väčší záujem. V meste prevláda anonymita.

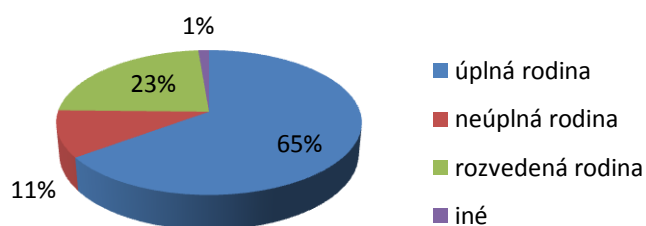
Z našich 69 respondentov býva v meste 38 a na vidieku 31 respondentov. V grafe č. 1 sme rozdelili respondentov i podľa pohlavia a miesta bydliska.

Graf č. 3

Otázka č. 2 Vyrastám v rodine...

Pri otázke, v akej rodine respondent vyrastá, sme dali možnosti, či vyrastá v rodine úplnej (matka aj otec), neúplnej (iba matka alebo otec), rozvedenej a inej. 50 respondentov uviedlo, že žije v úplnej rodine, čo predstavuje 65%, 8 detí v neúplnej, čo predstavuje 11%, 18 v rozvedenej, čo predstavuje 23% a 1 respondent uviedol, že žije s matkou a nevlastným otcom, čo predstavuje 1%.

Graf č. 4

Otázka č. 3 Stretli ste sa v rámci vzdelávacej činnosti (vyučovania) nejakej prednášky, besedy na tému trestná činnosť, prípadne súdneho pojednávania?

Podľa nášho prieskumu sa prednášky alebo súdneho pojednávania zúčastnilo 46 respondentov, 22 sa nezúčastnilo a jedno dievča neodpovedalo na otázku.

Z respondentov základnej školy sa prednášky zúčastnilo 15 žiakov, 7 sa ich nezúčastnilo žiadnej prednášky na tému trestná činnosť. Z obchodnej akadémie sa prednášky zúčastnilo 14 študentov a 8 sa ich nezúčastnilo; z odbornej školy sa zúčastnilo 17 študentov a 7 sa nezúčastnilo prednášky na tému trestná činnosť.

Tab. č. 1

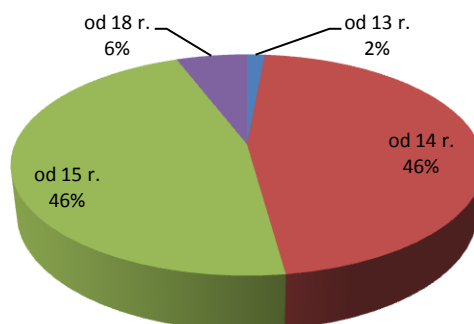
Škola	Áno	Nie
Základná škola	15	7
Obchodná akadémia	14	8
Stredná odborná škola	17	7

Otázka č. 4 Viete, od akého veku ste zodpovedný za trestný čin?

Na predmetnú otázku sme dostali rôzne odpovede od rôznych vekových kategórií. Rovnaký počet študentov si myslí, že trestná zodpovednosť začína v štrnástom ako aj v pätnástom roku života, po 32 odpovedí. Jeden respondent odpovedal, že trestná zodpovednosť podľa jeho názoru začína v trinástom roku života, štyria respondenti odpovedali, že v osemnástom roku života.

Tab. č. 2

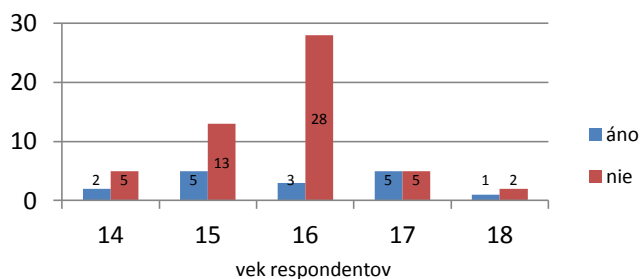
Vek respondentov	14	15	16	17	18
Tr. zodpovednosť od 13 r.	-	1	-	-	-
Tr. zodpovednosť od 14 r.	1	7	18	4	2
Tr. zodpovednosť od 15 r.	5	9	11	6	1
Tr. zodpovednosť od 18 r.	1	1	2	-	-

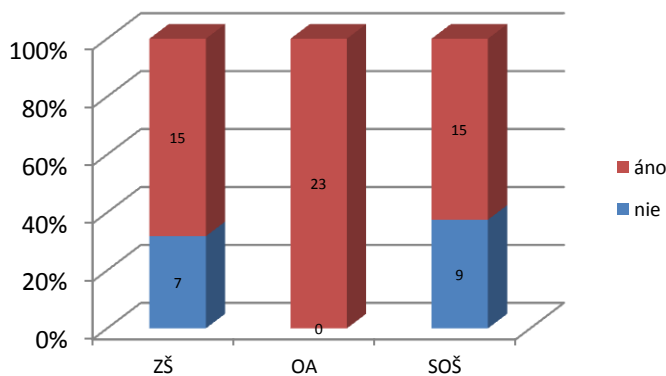
Graf č. 5

Otázka č. 5 Dopustili ste sa niekedy trestného činu?

Zo 69 respondentov kladne odpovedalo 16 respondentov zo zastúpením každej vekovej kategórie. 53 respondentov odpovedalo, že sa nedopustilo trestného činu. Medzi šesnástimi študentmi bolo jedno dievča, ktoré odpovedalo, že sa dopustilo trestného činu, ostatní, ktorí odpovedali kladne, boli chlapci. Trestného činu sa dopustili dvaja štrnásťroční študenti, piati pätnásťročný študenti, traja šesnásťroční študenti, piati sedemnásťročný študenti a jeden osemnásťročný študent. Je zarážajúce, že až sedem žiakov základnej školy sa dopustilo trestného činu, z nich bolo jedno dievča. Z obchodnej akadémie nikto neuviedol, že by sa dopustil trestného činu. Zvyšní deväti študenti, ktorí sa dopustili tr. činu, študujú na strednej odbornej škole. Až 23,2% respondentov sa dopustilo trestného činu.

Graf č. 6 Spáchanie trestného činu vzhľadom na vek

Graf č. 7 Spáchanie tr. činu s poukazom na školu

Otázka č. 6 Máte skúsenosť so šikanovaním?

Z prieskumu na základnej škole sme zistili, že dvaja chlapci majú skúsenosť so šikanovaním ako obeť, jeden zároveň uviedol, že aj ako vykonávateľ. Jedno dievča má skúsenosti ako obeť šikany. Všetci majú 15 rokov. Zvyšní žiaci základnej školy (86,4%) nemajú skúsenosti so šikanovaním.

Na obchodnej akadémii má jedna šestnásťročná študentka skúsenosť so šikanovaním ako obeť a jedna ako vykonávateľ. Zvyšných 91,3% študentov nemá skúsenosti so šikanovaním.

Z odpovedí na vyššie uvedenú otázku traja študenti strednej odbornej školy odpovedali, že majú skúsenosti so šikanovaním, z toho jeden šestnásťročný a jeden sedemnásťročný študent ako obeť i vykonávateľ, jeden sedemnásťročný študent ako vykonávateľ. Ostatí študenti uviedli, že skúsenosti so šikanovaním nemajú.

Tab. č. 3

Škola	Áno, ako obeť	Áno, ako vykonávateľ	Nie
Základná škola	3	1	19
Obchodná akadémia	1	1	21
Stredná odborná škola	3	2	21

Otázka č. 7 Máte osobnú skúsenosť s omamnými látkami?

Otázka č. 8 S akými látkami?

72,7% študentov základnej školy má skúsenosti s omamnými látkami, prevažne s alkoholom a cigaretami, našli sa aj respondenti, ktorí už na základnej škole majú skúsenosti s marihuanou alebo extázou (27,3%). Iba jeden štrnásťročný chlapec, dve štrnásťročné dievčatá a tri pätnásťročné dievčatá nemajú skúsenosti s omamnými látkami. Štyria štrnásťroční chlapci majú skúsenosti s alkoholom, dvaja z toho i s cigaretami a dokonca aj s marihuanou alebo extázou. Šesť pätnásťročných chlapcov má skúsenosti s alkoholom, jeden iba s cigaretami a traja i s marihuanou alebo extázou. Tri pätnásťročné dievčatá majú skúsenosti s alkoholom, dve i s cigaretami. Jedno štrnásťročné dievča má skúsenosti s marihuanou. Percentuálne vyjadrené, 55,5% žiakov

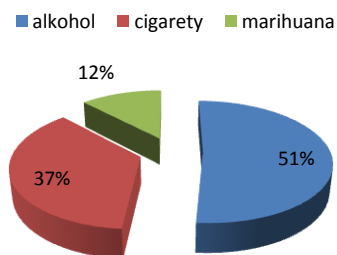
a 7,7% žiakov základnej školy nemá skúsenosti s omamnými látkami. Všetci študenti základnej školy bývajú v meste.

Iba 26,1% respondentov obchodnej akadémie sa priznalo, že má skúsenosti s omamnými látkami. Z troch študentov mužského pohlavia všetci odpovedali, že nemajú skúsenosti s omamnými látkami. Z dvadsiatich študentiek má šesť (30%) skúsenosti s omamnými látkami. 13 šesnásťročných študentiek z vidieka a 1 z mesta uviedli, že nemajú skúsenosti s omamnými látkami. Jedna šesnásťročná študentka z mesta uviedla, že má skúsenosti s alkoholom i cigaretami, štyri šesnásťročné študentky z vidieka uviedli, že majú skúsenosti s alkoholom a cigaretami a jedna študentka z mesta uviedla, že má skúsenosti s vodnou fajkou.

20,8% študentov strednej odbornej školy uviedlo, že nemá skúsenosti s omamnými látkami. Traja šesnásťročný študenti z mesta nemajú skúsenosti s omamnými látkami. Pre jednoduchšie orientovanie sme skúsenosti s omamnými látkami a cigaretami zoradili do tabuľky.

Tab. č. 4

	Vek	alkohol	cigarety	marihuana
Mesto	16	2	1	1
	17	4	2	1
	18	1	0	0
Vidiek	16	4	2	1
	17	3	2	0
	18	2	1	1

Graf č. 8 Percentuálne vyjadrenie skúseností s látkami

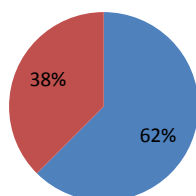

Viac ako 51% našich respondentov má skúsenosti s alkoholom, 37% s cigaretami a 12% respondentov má skúsenosti s marihuanou alebo extázou.

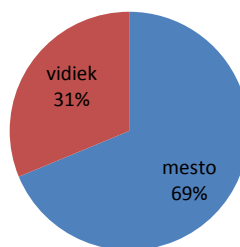
Otázka č. 9 Dopustili ste sa v doterajšom živote trestného činu bez vyvedenia dôsledkov?

Podobnú otázku sme mali pod číslom 5, kedy sme sa respondentov pýtali, či sa dopustili niekedy nejakého trestného činu. Z odpovedí sme sa chceli dozvedieť, či tí, čo odpovedali kladne na piatu otázku, boli za svoj čin i nejakým spôsobom potrestaní. V desiatich prípadoch neboli z trestnej činnosti vyvedené pre respondenta žiadne dôsledky, v šiestich prípadoch dôsledky vyvedené boli, teda boli nejakým spôsobom potrestaní. V grafe č. 9 sme percentuálne uviedli, koľko páchatel'ov žije v meste a koľko na vidieku.

■ nepotrestaní ■ potrestaní

Graf č. 9

Graf č. 10

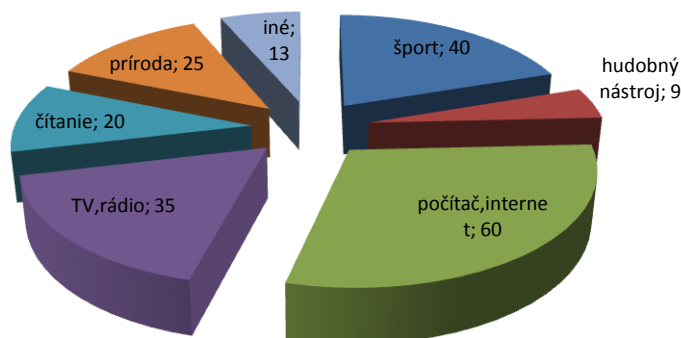
Otázka č. 10 Ako najčastejšie trávite svoj voľný čas?

Respondenti každej vekovej kategórie najčastejšie trávia svoj voľný čas pri počítači a internete, a to 87%, športom tráví čas 58%, sledovaním televízie 50,7%, 29% tráví čas čítaním, 36,2% respondentov tráví čas prechádzkami v prírode. Iba 13% respondentov tráví čas hraním na hudobnom nástroji. 18,8% respondentov tráví čas aj inak, napríklad s kamarátmi, lietaním, relaxom, či spevom a tancom. Iba 17 respondentov uviedlo, že čas tráví čítaním, a to najmä šesťnásťročné študentky. Sedemnášť a osemnášťroční študenti neuviedli ani raz ako voľnočasovú aktivitu čítanie. Iba jeden šesťnásťročný chlapec neuviedol počítač a internet ako činnosť, ktorou tráví

voľný čas. Dvaja osemnásťročný študenti zo strednej odbornej školy uviedli lietanie a jeden hobby ako voľnočasovú aktivitu.

Tab. č. 5

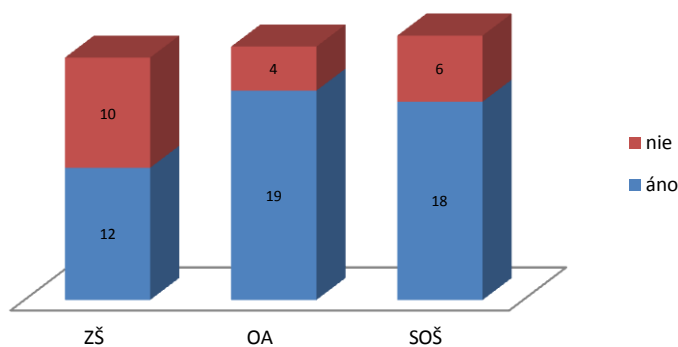
Vek	14	15	16	17	18
Šport	3	10	20	8	0
Hra na hud. nástroj	0	1	6	0	0
Počítač, internet	7	17	29	7	0
TV, rádio	2	11	17	5	0
Čítanie	1	3	16	0	0
Prechádzky v prírode	3	6	13	3	0
iné	3	3	4	6	3

Graf č. 11

Otázka č. 11 Pýtajú sa Vás rodičia, čo robíte vo voľnom čase?

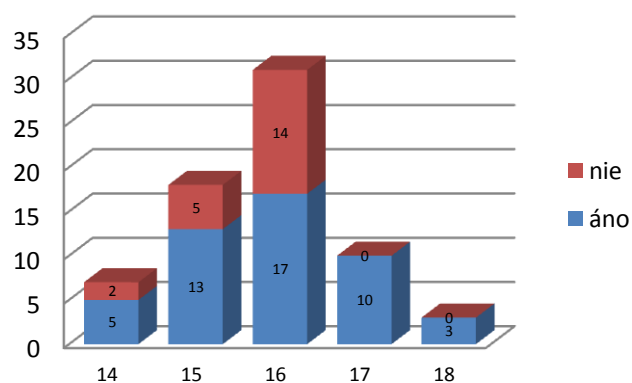
49 respondentov odpovedalo kladne na otázku, či sa rodičia zaujímajú o to, čo robia vo voľnom čase. Iba 20 respondentov odpovedalo záporne. U štrnásťročných študentov základnej školy, ktorí bývajú v meste, boli iba dve odpovede kladné, piati respondenti uviedli, že sa ich rodičia nepýtajú, čo robia vo voľnom čase. U pätnásťročných študentov základnej školy je to 2:1. Rodičia študentov obchodnej akadémie sa v sedemnástich prípadoch zaujímajú o voľný čas detí, v troch prípadoch nie. Obchodnú akadémiu navštevujú najmä dievčatá z vidieka, čo tvorilo 85% všetkých respondentov obchodnej akadémie. Rodičia sedemnástročných študentov strednej odbornej školy sa v ôsmich prípadoch zaujímajú a v dvoch prípadoch nezaujímajú o to, čo robia ich deti vo voľnom čase. U jedného osemnásťročného študenta sa rodičia aj napriek plnoletosti zaujímajú o jeho trávenie voľného času.

Graf č. 12 Záujem rodičov o voľný čas ich detí

Otázka č. 12 Pozeráte radi akčné alebo násilné filmy?

48 respondentov uviedlo, že pozerá rád/rada akčné alebo násilné filmy. Ak to rozložíme na vek a pohlavie zistíme, že 5 štrnásťročných študentov a jedna študentka pozerajú radi akčné filmy, 2 štrnásťročné študentky nemajú rady akčné filmy. 8 pätnásťročných chlapcov a 5 dievčat má rado akčné filmy, 5 dievčat vo veku pätnásť rokov nie. 4 študenti a 4 študentky vo veku šesťnásť rokov majú radi akčné filmy, 12 študentiek nemá rado akčné filmy. 13 študentov vo veku sedemnásť a osemnásť rokov pozerajú radi akčné filmy. Iba dvaja muži vo veku šesťnásť rokov uviedli, že nemajú radi akčné filmy, čo predstavuje iba 2,9%.

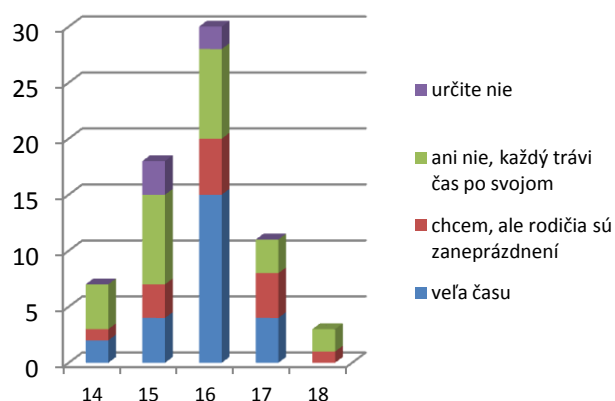

Graf č. 13 Rozdelenie podľa sledovania a veku respondentov

Otázka č. 13 Máte záujem tráviť svoj voľný čas s rodičmi?

36,23% respondentov uviedlo, že s rodičmi trávi veľa spoločných chvíľ. 20,29% respondentov uviedlo, že má záujem tráviť s rodičmi voľný čas, ale títo sú veľmi pracovne vyťažení a nemajú na svoje deti čas. 36,23% respondentov uviedlo, že ani nemá záujem tráviť čas s rodičmi, každý trávi svoj voľný čas po svojom. 7,25% študentov uviedlo, že určite nemá záujem o strávenie voľného času s rodičmi. Najviac

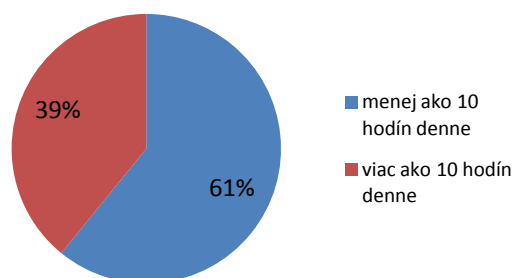
času s rodičmi trávia šestnásťroční študenti obchodnej akadémie, 11 respondentov. Určite nechcú svoj voľný čas tráviť s rodičmi dvaja pätnásťročný respondenti zo základnej školy, jeden pätnásťročný respondent z obchodnej akadémie a po jednom šestnásťročnom študentovi z obchodnej akadémie a strednej odbornej školy. 30% nie je veľa, ale treba si uvedomiť, že sa jedná o dospelých ľudí, ktorí ako sme už zistili, majú iné záujmy a iné predstavy o trávení voľného času.

Graf č. 14 trávenie času s rodičmi podľa veku respondentov

Otázka č. 14 Vaši rodičia trávia v zamestnaní...

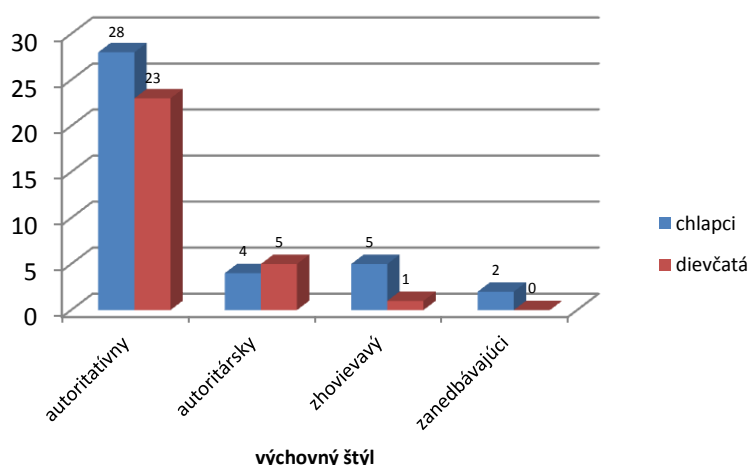
42 respondentov uviedlo, že jeho rodičia trávia v zamestnaní menej ako 10 hodín denne, 27 respondentov uviedlo, že je to viac ako 10 hodín denne. Naším cieľom bolo zistiť, či dĺžka pracovného času vplýva na čas venovaný rodine. V predchádzajúcej otázke sme zisťovali záujem detí o trávenie času s rodičmi. 25 respondentov nám odpovedalo, že trávi čas s rodičmi, 14 odpovedalo, že by radi trávili čas s rodičmi, tí sú však zaneprázdnení a 25 respondentov uviedlo, že každý si trávi svoj voľný čas po svojom. Z nášho výskumu vyplýva, že nie je priamy súvis medzi časom stráveným v práci a tým, či si nájdeme čas na deti. Samozrejme, ak o to vôbec deti stoja. Nie je pravidlom, že rodič, ktorý trávi menej času v práci sa viac venuje rodine.

Graf č. 15 Čas trávený rodičmi v zamestnaní

Otázka č. 15 Ako by ste označili štýl výchovy Vašich rodičov?

70% študentov a 79,3% študentiek odpovedalo, že od nich rodičia vyžadujú, aby sa správali rozumne, na úrovni. Rodičia sú podľa nich starostliví, pýtajú sa na ich názory a berú do úvahy ich city. 10% chlapcov a 17,25% dievčat uviedlo, že rodičia presadzujú svoju moc, bez obojstrannej komunikácie. Vyžadujú poslušnosť, úctu k autorite, tradícii a tvrdú prácu. 12,5% chlapcov a 3,4% dievčat uviedlo, že od nich rodičia vyžadujú veľmi málo. Dvaja chlapci – 5% respondentov uviedli, že rodičia sú príliš zamestnaní, či už v práci, alebo svojimi činnosťami. Neprejavujú záujem o jeho svet, málo si ho všímajú, jeho názory alebo city. Väčšina našich respondentov označila štýl výchovy za autoritatívny, tento štýl patrí k nepoškodzujúcim výchovným štýlom, dieťa je samostatné, spolupracujúce.

Graf č. 16

Otázka č. 16 Zažívate doma zo strany rodičov agresivitu alebo nejaké formy ponižovania?

Otázka č. 17 Sú pre Vás rodičia vzorom?

6 chlapcov a 1 dievča odpovedali, že zažívajú zo strany rodičov agresivitu alebo nejaké formy ponižovania. Z toho je 5 žiakov základnej školy, jeden obchodnej akadémie a jeden strednej odbornej školy. Jeden chlapec neodpovedal na otázku. 20 dievčat a 29 chlapcov uviedlo, že rodičia sú pre nich vzorom.

Jeden pätnásťročný študent, ktorý uviedol, že zažíva doma zo strany rodičov agresivitu, vo svojom dotazníku tiež uviedol, že sa stal obeťou šikanovania, nespáchal však žiadny trestný čin. Pochádza z neúplnej rodiny, výchovný štýl rodičov považuje za autoritatívny, rodičov považuje za starostlivých, títo však pre neho nie sú vzorom.

Pätnásťročný žiak základnej školy, ktorý odpovedal na túto otázku kladne, sa už v minulosti dopustil trestného činu a bol za to i potrestaný. Jeho skúsenosti so šikanovaním sú ako obeť aj ako vykonávateľ. Má skúsenosti s alkoholom, cigaretami

i marihuanou, rád pozerá akčné filmy. Vyrastá v úplnej rodine. Výhovný štýl označil za autoritatívny, rodičia trávia v práci viac ako 10 hodín denne, s rodičmi čas trávi nechce, každý trávi svoj voľný čas po svojom. Rodičia sú pre neho vzorom.

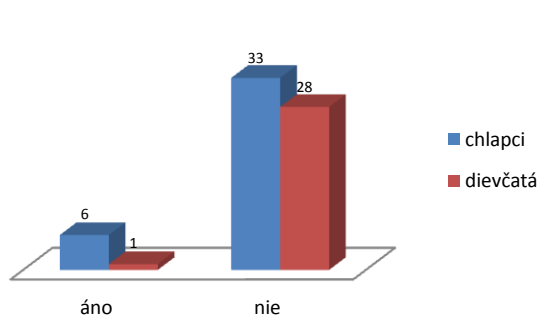
Ďalší žiak základnej školy, ktorý uviedol, že zažíva doma zo strany rodičov agresivitu alebo ponižovanie, vyrastá v neúplnej rodine, má skúsenosti s alkoholom, nedopustil sa však žiadneho trestného činu, sám rád pozerá akčné a násilné filmy. Určite nechce s rodičmi tráviť voľný čas, výchovný štýl označil za autoritársky, presadzujúci svoju moc. Rodičia pre neho nie sú vzorom.

Pätnásťročný chlapec z rozvedenej rodiny, ktorý uviedol, že zažíva doma agresivitu alebo ponižovanie, má skúsenosti s alkoholom a cigaretami, má rád akčné filmy. Rodičia sa nepýtajú, čo robí vo voľnom čase a netrávia spolu veľa času, nakoľko sú veľmi pracovne vytiažení a nemajú na svojho syna čas. Rodičovský štýl výchovy označil za autoritatívny, rodičia však pre neho nie sú vzorom.

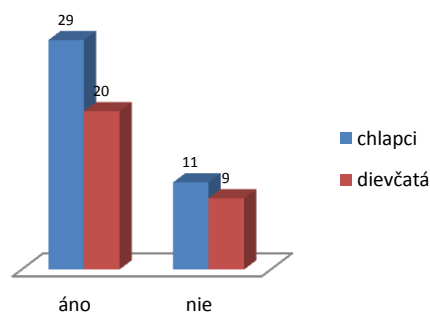
Jedna pätnásťročná žiačka základnej školy označila, že doma zažíva agresivitu alebo ponižovanie zo strany rodičov, vyrastá v úplnej rodine. Má skúsenosti s alkoholom i cigaretami. Nespáchala trestný čin. Rodičia neprejavujú záujem o trávenie spoločných chvíľ, i keď v práci trávia menej ako 10 hodín denne. Štýl výchovy považuje za presadzujúci moc, bez obojstrannej komunikácie. Rodičia pre ňu nie sú vzorom.

Šestnásťročný študent, ktorý odpovedal na túto otázku ohľadne agresivity zo strany rodičov kladne, označil v dotazníku, že bol vykonávateľom šikanovania, nedopustil sa však žiadneho trestného činu. Pochádza z úplnej rodiny, výchovný štýl rodičov označil za autoritársky, bez obojstrannej komunikácie, rodičia pre neho nie sú vzorom.

Iný šestnásťročný študent, ktorý odpovedal na otázku č. 16 kladne označil, že bol obeťou i vykonávateľom šikanovania, spáchal trestný čin a bol za to potrestaný. Má skúsenosti s omamnými látkami - s alkoholom a marihuanou. Vyrastá v úplnej rodine, rodičia trávia v práci viac ako 10 hodín denne, majú autoritársky i zanedbávajúci štýl výchovy. Respondent s nimi nechce tráviť voľný čas, nie sú pre neho vzorom. Svoju finančnú situáciu označil za veľmi dobrú. Myslíme si, že rodičia tohto mladíka trávia priveľa času v práci s cieľom udržať si dobrú finančnú situáciu a mladý muž „nevie, čo so sebou“.

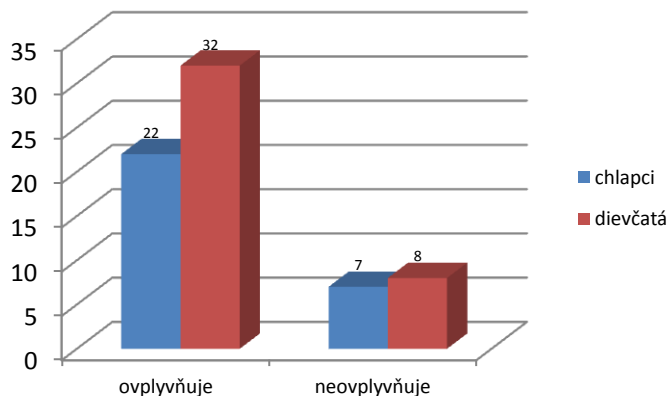
Graf č. 17 Agresivita a ponižovanie

Graf č. 18 Sú pre Vás Vaši rodičia vzorom?

Otázka č. 18 Myslíte si, že výchova v rodine ovplyvňuje Vaše spávanie a chovanie?

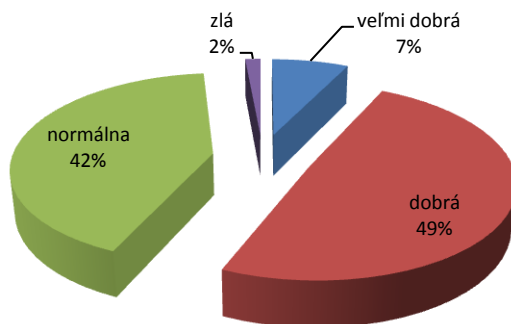
75,83% dievčat a 80% chlapcov si myslí, že výchova ovplyvňuje ich správanie a chovanie. 24,17% dievčat a 20% chlapcov si myslí, že to tak nie je. Rodičovská autorita je dvojsmerná, buď dáte dieťaťu osobnú istotu so zdravým sebavedomým, alebo z neho urobíte bojazlivého človeka.

Graf č. 19

Otázka č. 19 Ako hodnotíte Vašu rodinnú finančnú situáciu?

Piati respondenti odpovedali, že ich finančná situácia je veľmi dobrá. 34 respondentov uviedlo, že ich rodinná finančná situácia je dobrá, rodičia majú dobrý príjem, nepociťujú žiadne väčšie obmedzenia. 29 študentov považuje finančnú situáciu za normálu. Iba jeden sedemnášťročný študent strednej odbornej školy uviedol, že ich rodinná finančná situácia je zlá, nemôže si veľa vecí dovoliť.

Graf č. 20 Rodinná finančná situácia

7. ZOVŠEOBECNENIE VÝSLEDKOV

Predmetom výskumu našej bakalárskej práce bola analýza vplyvu výchovy a vzdelávania pred páchaním trestnej činnosti mládeže. Myslíme si, že sa nám podarilo získať obraz o mladých ľuďoch, o trávení ich voľného času, čo si myslia o výchove v rodine a aké majú skúsenosti s trestnou činnosťou a omamnými látkami.

Výskum nám umožnil zaujať stanoviská k sformovaným hypotézam. Porovnanie je nasledovné.

V prvej hypotéze sme sa domnievali, že mládež, ktorá zažíva doma agresivitu zo strany rodičov má sklony k páchaniu trestnej činnosti. Kombináciou otázok č. 5 a 16 sme dospeli k záveru, že iba dvaja študenti zo šestnástich, ktorí uviedli, že spáchali trestný čin, zažívajú doma agresivitu zo strany rodičov. Naša prvá hypotéza sa nepotvrdila.

Druhú hypotézu sme stanovili s predpokladom, že mládež pochádzajúca z lepších sociálnych pomerov pácha viac trestnú činnosť. K tomuto názoru nás viedla súdna prax. Sedem respondentov, ktorí spáchali trestný čin, označili rodinnú finančnú situáciu za dobrú, rodičia majú dobrý príjem a oni nepocitujú žiadne väčšie obmedzenia. Taktiež sedem respondentov uviedlo, že ich finančnú situáciu považuje za normálnu. Iba jeden respondent uviedol, že ich finančná situácia je zlá, nemôže si veľa vecí dovoliť a jeden rodinnú finančnú situáciu považuje za veľmi dobrú. Naša hypotéza sa potvrdila, nakoľko iba jeden páchatel' trestného činu uviedol rodinnú finančnú situáciu za zlú.

Tretia hypotéza vyjadrila predpoklad, že viac ako 80 % respondentov má skúsenosti s omamnými látkami, najčastejšie s alkoholom. Na našich respondentov 38 odpovedalo, že má skúsenosti s alkoholom, čo predstavuje 55,1%. Rozdelíme si to na študentov jednotlivých škôl, 63,63% žiakov základnej školy má skúsenosti s alkoholom. Situáciu zachránila obchodná akadémia, ktorej 26,1% študentov má skúsenosti s alkoholom. 70,8% študentov strednej odbornej školy má skúsenosti s alkoholom. Naša hypotéza sa nepotvrdila.

Vo štvrtej hypotéze sme sa domnievali, že pomer chlapcov a dievčat v skúsenostiach s alkoholom sa začína vyrovnávať. Situáciu opäť zachránili študentky z obchodnej akadémie, kedy 14 dievčat uviedlo, že nemá skúsenosti s alkoholom.

S alkoholom má skúsenosti 10 dievčat a 33 chlapcov. Percentuálne má s alkoholom skúsenosti 65,5% dievčat a 82,5% chlapcov. Tento rozdiel je ešte stále veľký, preto sa domnievame, že naša hypotéza sa nepotvrdila.

8. ZÁVER

V našom prieskume sa nám podarilo zistiť vplyv výchovy a vzdelávania na mládež. Zistili sme, aká je úroveň právnej znalosti u respondentov. Správne označila hranicu veku trestnej zodpovednosti skoro polovica opýtaných, čiže 14 rokov. Iba pri jednom trestnom čine sa trestná činnosť zvyšuje na hranicu 15 rokov, a to pri zločine sexuálneho zneužívania. Najviac mladistvých bolo na Okresnom súde v Trenčíne v roku 2011 odsúdených pre prečin krádeže, v polovici prípadov išlo o krádež spolupáchateľstvom. Inak sa mladiství dopúšťajú zväčša prečinov porušovania domovej slobody, ohrozenia pod vplyvom návykovej látky, ale i neoprávneného vyrobenia a používania elektronického platobného prostriedku a inej platobnej karty, výtržníctva a hanobenia miesta posledného odpočinku.

Zistili sme, že vekom a skúsenosťami sa pohľad na výchovu v rodine, či táto ovplyvňuje správanie a chovanie mladých ľudí, mení. Zopár odpovedí od 14 až 17 ročných študentov bolo záporných. Okrem jedného nám všetci 17 a 18 roční študenti uviedli, že podľa nich výchova ovplyvňuje ich správanie. Veľká väčšina študentov uviedla ako rodičovský výchovný štýl autoritatívny. Zistili sme, s akými omamnými látkami sa dostávajú najčastejšie do styku mladí ľudia i to, že trestného činu sa dopustili o 45%viac mládežníci z mesta ako z vidieku.

V tejto bakalárskej práci sme nestihli spracovať všetky oblasti výchovy mladých ľudí, venovali sme len malú pozornosť výchovným štýlom, úlohe rodiny. Nevieme napríklad, ako študenti vnímajú výchovu v škole, s akými trestnými činmi majú vlastné skúsenosti, aké vyznávajú hodnoty.

Súhlasíme so odborníkmi, že dobrá výchova je to najcennejšie, čo môžeme našim deťom dať. Dospelým ľuďom – rodičom – žiadny zákona neprikazuje, koľko času majú venovať výchove svojich ratolestí. Je vecou každého z nás, ako sa postaví k výchove svojich detí, či toto svoje poslanie pojme zodpovedne a kvalitne. Investovať do vlastných detí nie je nikdy zbytočné a ak ich dobre vychováme, vráti sa to nielen nám, ale bude mať z nich osov celá spoločnosť. Napriek všetkým starostiam berme rodičovstvo ako úlohu radostnú, i keď zodpovednú. Nestačí len dieťa počať a porodiť, ale treba zabezpečiť i jeho všestranný rozvoj, pripraviť ho na osamostatnenie.

ZOZNAM POUŽITEJ SLOVENSKEJ LITERATÚRY A PRAMEŇOV

BALÁŽ, O. a kol.: *Sociálne aspekty výchovy*, 1. Vydanie, Bratislava, 1981

BOROŠ, J.: *Základy sociálnej psychológie*, Vydavateľstvo IRIS, 2001, ISBN 80-89018-20-3

DANEK, J.: *Výchova ako súčasť života Teória a prax*, Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave, Filozofická fakulta, Trnava, 2007, ISBN 978-80-89220-72-4

MADLIAK J., MESÁROŠ M., a kol., *Prevenčia kriminality*, Vysoká škola bezpečnostného manažérstva v Košiciach, 2009, Multiprint s.r.o. Košice, ISBN 978-80-89282-36-4

MADLIAK J., BAŇACKÝ, M., ČVERKO, T.: *Kriminológia*, Košice: Univerzita P. J. Šafárika, 2005

PORADA, V., DZURČANIN, Š. a kol.: *Prevenčia kriminality*, Košice 2007, Vysoká škola bezpečnostného manažérstva v Košiciach, 2007

ROZINAJOVÁ, H.: *Pedagogika rodinného života pre učiteľov*, Bratislava, 1988, Slovenské pedagogické nakladateľstvo 067-269-88 PRZ

SOPÓCI, J.: *Základy sociológie*, 1. Vydanie Bratislava, 1995, ISBN 80-08-000422

Zákon č. 300/2005 Zb. z.

ZOZNAM POUŽITEJ ZAHRANIČNEJ LITERATÚRY A PRAMEŇOV

FARKOVÁ, M.: *Úvod do psychologie*, Vysoká škola J. A. Komenského, Vydání I.
Praha 2002,

HRUŠÁKOVÁ, M. a kol. *Rodinné právo*, Nakladatelství Doplněk, Brno 1996,

KOHOUT, K.: *Základy obecné pedagogiky*, Vysoká škola J. A. Komenského, vydání
I., Praha 2002, ISBN: 80-7048-43-2,

MACEK, P., OSECKÁ L.: *Mravní a sociální dimenze sebepojetí adolescentu,*
Psychológia a patopsychológia dieťaťa, 1190, rod. 25, č. 4, Bratislava
1996, ISSN 0555-5574

SAK, P., SAKOVÁ, K.: *Mládež na křižovatce*, Svoboda-servis, Praha, 2004, ISBN 80-
86320-33-2

VORLÍČEK, Ch. : *Úvod do teorie výchovy*, Státní pedagogické nakladatelství, Praha,
SNP, 1984

TAXOVÁ, J.: *Pedagogicko-psychologické zvláštnosti dospívání*, Praha, Státní
pedagogické nakladatelství, 1987,

ZOZNAM INTERNETOVÝCH ZDROJOV

<http://www.minv.sk/?prev2>

<http://www.minv.sk/?projekty-prevencie>, dňa 28.02.2012

<http://rmi.sk/dtp/01.pdf>, dňa 20.05.2011

[http://www.prevenciasikanovania.sk/?mod=pedagogovia--teoria-sk--sikanovanie-v-zs-
%E2%80%93-moznosti-prevencie](http://www.prevenciasikanovania.sk/?mod=pedagogovia--teoria-sk--sikanovanie-v-zs-%E2%80%93-moznosti-prevencie), dňa 28.02.2012

Príloha A

Milí študenti, rada by som Vás oslovila s prosbou o vyplnenie tohto dotazníka, ktorý použijem na prieskum v bakalárskej práci. Jeho cieľom je zistiť význam výchovy a vzdelávania v prevencii pred páchaním trestnej činnosti mládeže. Vyplnenie dotazníka Vám zaberie približne 10 minút. Dotazník je anonymný.

Vek:

Pohlavie: muž
 žena

1. Bývam
 v meste   na vidieku
2. Vyrastám v rodine:
 úplnej (matka aj otec)
 neúplnej (iba matka alebo otec)
 rozvedenej
 iné.....
3. Stretli ste sa v rámci vzdelávacej činnosti (vyučovania) nejakej prednášky, besedy na tému trestná činnosť, prípadne súdneho pojednávania?
 áno   nie
4. Viete, od akého veku ste zodpovedný za trestný čin?
 13   14   15   18
5. Dopustili ste sa niekedy trestného činu?
 áno   nie
6. Máte skúsenosť so šikanovaním?
 áno, ako obeť
 áno, ako vykonávateľ
 nie
7. Máte osobnú skúsenosť s omamnými látkami?
 áno   nie
8. S akými látkami? (ak ste odpovedali „áno“ na predchádzajúcu otázku)
 alkohol
 marihuana, extáza
 pervitín, heroín
 iné (uved'te).....
9. Dopustili ste sa v doterajšom živote trestného činu bez vyvodenia dôsledkov?
 áno   uved'te.....   nie
10. Ako najčastejšie trávite svoj voľný čas? (môžete uviesť aj viacero možností)

- šport
- hra na hudobný nástroj
- počítač, internet
- TV, rádio
- čítanie
- prechádzky v prírode
- iné (uved'te).....

11. Pýtajú sa Vás rodičia, čo robíte vo voľnom čase?

- áno nie

12. Pozeráte radi akčné alebo násilné filmy?

- áno nie

13. Máte záujem tráviť svoj voľný čas s rodičmi?

- áno, s rodičmi trávim veľa spoločných chvíľ
- áno, mám záujem, ale rodičia sú veľmi pracovne vyt'azení a nemajú na mňa čas
- ani nie, každý trávi svoj voľný čas po svojom
- určite nie

14. Vaši rodičia trávia v zamestnaní:

- menej ako 10 hodín denne
- viac ako 10 hodín denne

15. Ako by ste označili štýl výchovy Vašich rodičov?

- vyžadujú, aby som sa správal/a rozumne, na úrovni. Sú starostliví, pýtajú sa na moje názor a berú do úvahy moje city
- presadzujú svoju moc, bez obojstrannej komunikácie. Vyžadujú poslušnosť, úctu k autorite, tradícii a tvrdú prácu
- vyžadujú odo mňa veľmi málo
- sú príliš zamestnaní či už v práci, alebo svojimi činnosťami. Neprejavujú záujem o môj svet, málo si ma všimajú, moje názory alebo city

16. Zažívate doma zo strany rodičov agresivitu alebo nejaké formy ponižovania?

- áno nie

17. Sú pre Vás Vaši rodičia vzorom?

- áno nie

18. Myslíte si, že výchova v rodine ovplyvňuje Vaše správanie a chovanie?

- áno nie

19. Ako hodnotíte Vašu rodinnú finančnú situáciu?

- veľmi dobrá, rodičia mi všetko kúpia
- dobrá, rodičia majú dobrý príjem, nepociťujem žiadne väčšie obmedzenia
- normálna

- zlá, nemôžeme si veľa vecí dovoliť
- veľmi zlá

Ďakujem za spoluprácu a Váš čas venovaný dotazníku

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora:	Soňa Bažantová
Obor:	Andragogika
Forma studia:	kombinovaná
Název práce:	Význam výchovy a vzdelávania v prevencii pred páchaním trestnej činnosti
Rok:	2012
Počet stran textu bez příloh:	49
Celkový počet stran příloh:	3
Počet titulů slovenské literatury a pramenů:	9
Počet titulů zahraniční literatury a pramenů:	7
Počet internetových zdrojů:	4
Vedoucí práce:	Doc. JUDr. Jozef Kudla, PhD.